

“Historian lehtien havinaa”

Suomalaisen optikkokoulutuksen historiaa

Optometrian koulutusohjelma
Optometrismi
Opinnäytetyö
6.2.2009

Ria Helenius 0600462
Eija Rahunen 0503124

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	1
2 HISTORIAN TUTKIMINEN.....	2
2.2 historian tutkimuksessa otettava huomioon.....	2
2.2 historiantutkimus poressina	4
3 KOULUTTAUTUMINEN ENNEN KOULUJA	5
3.1 Kelloseppien aikaa	5
3.2 Koulutusta haetaan ulkomailta.....	7
3.3 Instrumenttimaakarien aikakausi päättyi.....	7
3.4 Oppipojasta mestariksi	8
3.5 Optikkokurssit	9
3.6 Ammattiedistämislaitos	10
3.7 Yhdistysten syntyminen	10
3.8 Koulutusmallia haettiin Ruotsista	12
4 ENSIMMÄISET KOULUT	12
4.1 Erikois- Optikkojen Liiton koulu, Optikkokoulu.....	13
4.1.1 Koulun tilat ja opinnot	14
4.2 Optisen alan Keskusliiton koulun suunnitteluvaihe.....	14
4.2.1 Oppikirjan synty	15
4.2.2 Koulun perustaminen.....	15
4.3 Liittojen koulut yhdistyvät	16
4.3.1 Asetus ammattiopetuslaitoksista.....	16
4.4 Laillistetut optikot	17
5 OPTIKKO_OPISTO JA INSTRUMENTARIUMIN KOULU	18
5.1 Optikko-opisto	18
5.2 Instrumentariumin koulu	19
6 KOULUTUS SIIRTYI VALTIOLLE.....	21
6.1 Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, Optikkojaosto.....	21
6.1.1 Kurssijärjestelyt.....	22
6.1.2 KOuluun pyrittiin yhteishaussa	22
6.1.3 Täydennys- ja aikuiskoulutus.....	23
6.2 Suuria vaikuttajia	24
6.2.1 Rehtori Leila Lahti.....	24
6.2.2Liitot ja yhdistykset	25
6.2.3 Optikkojaoston Oppilaskunta, OJO	25
6.3 Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitos, Optikko-osasto ja Optometrianosasto	26
6.3.1Optikosta optometristiksi	27
7 KOHTI AMMATTIKORKEAKOULUA.....	28
7.1 Ammattikorkeakoululaki.....	29
7.2 Helsingin ammattikorkeakoulu, Stadia	31
7.3 Metropolia ammattikorkeakoulu.....	32
7.4 Oulun ammattikorkeakoulu	33

8 OPTIKKOSORMUS.....	34
8.1 Zeiss Tessar -linssiyhdistelmä	34
8.2 Alkuperäinen sormus.....	35
8.3 Kevennetty versio.....	36
9 POHDINTA.....	36
LÄHTEET.....	39

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Optometrian koulutusohjelma		Optometrismi	
Tekijä/Tekijät			
Ria Helenius ja Eija Rahunen			
Työn nimi			
"Historian lehtien havinaa" – suomalaisen optikkokoulutuksen historiaa			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	6.2.2009	40 + 1 liite	
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää suomalaisen optikkokoulutuksen historiaa ja kehittymistä sen ensi vaiheilta aina vuoteen 2008 saakka. Työn varsinainen tutkimuksellinen pääpaino oli 1970-luvun loppupuolella, jolloin aiemmin yksityinen koulutus siirtyi valtiolle, sekä uuden Metropolia Ammattikorkeakoulun syntyhetkissä, vuonna 2008.</p> <p>Tutkimusmenetelminä käytettiin historiantutkimukselle tyypillisiä menetelmiä. Suuri osa tutkimusmateriaalista saatiin haastattelemalla optisen alan ja optikkokoulutuksen parissa toimineita henkilöitä. Materiaalina oli myös erilaisia vanhojen, optiseen alaan liittyvien, kokouksien pöytäkirjoja, lehtiartikkeleita, Kojemaakarista optikoksi –kirja sekä vanhoja koulujen ja opistojen vuosikertomuksia.</p> <p>Optikkokoulutus on muuttunut vuosien saatossa kisälli-mestari –suhteesta ammattikorkeakouluopinnoiksi. Muutos on ollut koulutusjärjestelmällisesti merkittävä, mutta kaikki muutokset eivät ole olleet varsinaisen optikkokoulutuksen kannalta kovin suuria. Suomessa koulutus alkoi kurssimuotoisena, ja vaihe vaiheelta siirryttiin kohti koulumuotoista opetusta. Alkuun olivat eri liittojen koulut, jotka myöhemmin yhdistyivät. Vähitellen siirryttiin kohti terveydenhuolto-oppilaitosta ja sitä kautta ammattikorkeakoulua.</p> <p>Tutkimusaiheen huolellinen rajaus oli merkittävässä roolissa tutkimuksen edetessä, sillä mitä enemmän lähteitä oli käytettävissä, sitä enemmän tutkimus pyrki laajenemaan alkuperäisestä suunnitelmasta.</p>			
Avainsanat			
optikko, koulutus, historiantutkimus			

Degree Programme in		Degree	
Optometry		Bachelor of Health Care	
Author/Authors			
Helenius Ria and Rahunen Eija			
Title			
"The Wind of Changes" – History of the Education of Optometry in Finland			
Type of Work	Date	Pages	
Final Project	Spring 2009	40 + 1 appendix	
<p>ABSTRACT</p> <p>The aim of this final project was to examine changes and development of the educational system of the optical field in Finland from the early steps of education to today's Metropolia University of Applied Sciences.</p> <p>The methods used in the study were based on those typical in an historical review. Beforehand, we studied various related texts. Next, we planned out the type of material we would use in the study. Interviewing opticians and a former headmaster expanded the breadth of our information. During interviews, a tape recorder was used to prevent misinterpretation between the interviewer and interviewee. Historical documents and transcripts from meetings concerning the education were also critically examined in order to create a reliable study. From all of the available material we narrowed down the sources used later in the study.</p> <p>The outcome of this is a study that processes the history and temporal development of the education within the optical field. The path from when a master optician taught his apprentice the various aspects of the trade, to the modern Degree Course of Optometry, has been long and varying.</p> <p>The changes have been remarkable but not all them have affected the actual schooling.</p>			
Keywords			
Historical review, optician, education			

1 JOHDANTO

Optikon ammattiin kouluttautuminen on muuttunut merkittävästi viimeisen sadan vuoden aikana mestari-kisälli -suhteesta ammattikorkeakoulutasoiseksi tutkinnoksi. Työmme keskittyy selvittämään optikkokoulutuksen taustoja ja historiaa sekä koulutuksen kehittymistä vuosien saatossa. Lisäksi työssämme käsitellään Optikkosormuksen historiaa, koska se on liittynyt vahvasti koulutukseen.

Koulutuksen historiaa ja taustoja on käsitelty kattavasti noin vuoteen 1990 asti kirjassa ”Kojemaakarista optikoksi”, joten työmme varsinainen tutkimuksellinen pääpaino on 1980-luvun alkupuolelta nykypäivään. Tällöin koulutuksessa tapahtui merkittäviä muutoksia siirryttäessä vaihe vaiheelta kohti ammattikorkeakoulutusta.

Työmme on historiantutkimus, sillä keskitymme menneisyydessä tapahtuneisiin tapahtumiin. Se on aivan oma tutkimuslajinsa. Työmme lähti liikkeelle siitä, että selvitimme historiantutkimusta käsittelevistä kirjoista, kuinka tehdä tutkimuksemme luotettavasti. Eri lähteet ovat hyvinkin eri mieltä siitä, kuinka oikeaoppinen historiantutkimus tulisi tehdä. Toisen kirjan kehottaessa etsimään vastauksia rivien välistä ja oivaltamaan itse, toinen kirja sanoo, että rivien välissä on tyhjää eli ei mitään tulkittavaa. Tästä johtuen olemme keskittyneet erityisesti yhteen aiheesta käsittelevään kirjaan, unohtamatta kuitenkaan muita lukemiamme aiheeseen liittyviä kirjoja ja niistä saamiamme apuja.

Opinnäytetyömme materiaalina on käytetty erilaista koulutusta käsittelevää kirjallisuutta, kuten ”Kojemaakarista optikoksi” -kirjaa, vanhoja koulujen vuosikertomuksia, vanhoja lehtileikkeitä sekä vanhojen kokouksien pöytäkirjoja. Olemme käyttäneet melko paljon lähteenä ”Kojemaakarista optikoksi” -kirjaa, koska siihen on koottu optisen alan kehitys 1800-luvulta 1900-luvulle. Vastaavanlaisia kirjoja ei ole muita, ja työssämme käsiteltyjä varhaisimpia tietoja on hyvin hankala saada muulla tavoin. Osan materiaalista saimme haastattelemalla optisella alalla kauan työskennelleiltä, jo eläkkeellä olevilta optikoilta sekä entiseltä koulun rehtorilta. Haastatteluihin valmistauduimme tutustumalla etukäteen haastattelun aiheeseen. Tällöin pystyimme esittämään kysymyksiä, jotka olivat jääneet meille epäselviksi. Suunnittelimme haastattelua varten kysymysrunkoa ja muutamia tärkeimpiä kysymyksiä. Annoimme haastateltaville kuitenkin myös mahdollisuuden kertoa menneistä ajoista vapaasti. Haastatteluissa käytimme nauhuria. Näin

pystyimme keskittymään haastateltaviin täysin, eikä meidän tarvinnut haastattelutilanteissa keskittyä kaiken kuullun tiedon kirjoittamiseen paperille.

Haastattelunauhat litteroimme eli kirjoitimme ne auki. Litteroinnille tarkoitetaan haastattelusta saadun äänimateriaalin puhtaaksi kirjoittamista sellaisena kuin se on sanottu sana tarkasti. Litterointi vei yllättävän paljon aikaamme. Litteroinnin jälkeen teimme haastatteluista tiivistelmät, joita olemme käyttäneet materiaalina työssämme.

Tuloksena tutkimuksistamme on selkeä kokonaisuus optikkokoulutuksen kehittymisestä sen alkuvaiheilta nykypäivään sekä optikkosormukseen liittyvää historiaa.

2 HISTORIAN TUTKIMINEN

Historian tutkiminen on oma tieteen lajinsa, historiantutkimus. Sitä on tehty lähestulkoon läpi koko ihmisajan. Menneisyydessä tapahtuneet asiat auttavat osaltaan ymmärtämään nykypäivänä tapahtuvia asioita ja ilmiötä, sillä nykyelämämme pohjautuu aina menneisyyteen. Historiantutkimuksen tehtävänä onkin selvittää menneisyydessä tapahtuneita asioita ja punnita eri historiallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä toisiinsa. (Kalela 2000: 26–28.)

Tutkittaessa historiaa tutkija tutkii väistämättä kulttuuria. Kulttuuri sijaitsee tutkijan lähteissä, alkuperäisissä tiedoissa käsiteltävästä aiheesta. Marjo Kaartisen ja Anu Korhosen sanoin historiantutkimusta tehdessä ”lähteet vaikenevat, ovat hiljaa, enintään kuiskivat”, mikäli tutkimuslähteitä ja –aineistoja ei osata käyttää oikein. Tällöin kulttuurin tutkiminen vaikeutuu ja sitä kautta myös itse historiantutkimuksen tekeminen hankaloituu. (Kaartinen – Korhonen 2005: 180–183.)

2.1 Historian tutkimuksessa otettava huomioon

Koska opinnäytetyömme on puhtaasti historiantutkimusta, tutustuimme historiantutkimusta käsittelevään kirjallisuuteen. Käytössämme oli useampia kirjoja. Näin saimme mahdollisimman laajan kuvan siitä, kuinka tehdä tutkimuksemme luotettavasti ja historiantutkimukselle asetetuilla ehdoilla. Lähdemateriaaleissa esitettiin aika-ajoin hyvinkin toisistaan eriäviä mielipiteitä.

Historian tutkiminen on omalla tavalla haastavaa. Menneisyyden hahmottamiseen ei tarvita teoreettisia lähtökohtia, vaan se muodostuu kerronnan ja erilaisten kokemusten kautta. On erittäin tärkeää, että tutkija on rehellinen lähteiden käytössä. Tiedonkeruumenetelmänä pääasiallisena aineistona haastatteluja käytettäessä, tulisi haastatella 20 henkilöä. Mutta tämä ei päde kaikkeen, vaan täytyy ottaa huomioon oma työ ja miettiä, mikä olisi sopiva määrä juuri oman työn laajuuteen verrattuna. (Autio – Katajala-Peltomaa – Vuolanto 2001: 21–22.)

Opinnäytetyössä käytettäville käsitteille tulee antaa merkitys eli määritellä ne. Menneisyydessä sama käsite on voinut tarkoittaa hieman eri asiaa. Käsitteet ovat hyvin olennainen asia tutkittaessa historiaa. Ne täytyy tarkkaan selvittää mitä merkityksiä eri käsitteillä on, koska eri aikakausilla on voitu käyttää samoja käsitteitä tarkoittaen hieman eri asioita. Niillä on siis tietty tarkoitus tutkijalle. Voitaisiin kuvitella käsitteiden olevan työkaluja, joilla hän tutkimuksen suorittaa. Ne siis auttavat tutkijaa paremmin ymmärtämään, hahmottamaan ja jäsentämään asioita. Käsitteiden avulla vaikeiden asioiden ja kokonaisuuksien hallinta helpottuu. Emme ole määritelleet käsitteitä erikseen, koska niillä ei ollut tämän työn kannalta suurta merkitystä. (Autio ym. 2001: 70.)

Haastattelumenetelmää käytetään yleensä silloin kun tutkitaan lähihistoriaa. Ennen suullisen tiedon hankintaa on tärkeää tehdä tarkka suunnitelma siitä, mitä halutaan saada selville. Tarkkaan laaditut kysymykset ja aihepiirit ovat tärkeä osa tätä suunnitelmaa. Haastateltaville on kuitenkin annettava mahdollisuus kertoa myös vapaammin käsiteltävästä aiheesta. Haastateltavat henkilöt tulee valita huolella, jotta haastatellaan juuri oikeita ihmisiä, jotka pystyvät antamaan tietoa haluttuihin asioihin. Sivupolulle eksyminen ei ole vaarallista eikä turhan työn tekemistä, sillä mikään tieto ei ole turhaa vaan arvokasta. Sivupoluiltakin voi löytyä jotakin mielenkiintoista aiheesta, jota voi hyödyntää myöhemmin tutkimuksessa. Kuitenkin on tärkeää pyrkiä pysymään tutkittavassa aiheessa. (Autio ym. 2001: 76–78.)

Vanhoja arkistoja käyttäessä on otettava huomioon, ettei niiden saatavuus välttämättä ole kovin helppoa. Täytyy siis hyvissä ajoin ottaa selvää mistä tarvitsemiä arkistoja omaa työtä varten saa ja kauanko niiden hankkiminen kestää. Useimmiten arkistoja saa melko helposti, ellei kyseessä ole aihepiiri, jossa käsitellään arkaluontoisia asioita henkilöistä, jotka elävät vielä. (Autio ym. 2001: 76–78.)

2.2 Historiantutkimus prosessina

Historiantutkimus etenee vaiheittain. Ensimmäiseksi tulee valita aihe, jota tutkitaan. Tutkittavan aiheen tulisi olla kiinnostava, jotta motivaatio säilyy koko tutkimuksen ajan. Aiheen ei tulisi olla liian laaja, jotta kysymystenasettelu ei olisi liian haastavaa, sillä aihe paisuu helposti hallitsemattoman suureksi. Selkeät aiherajaukset ja suppeat tutkimuskysymykset auttavat hallitsemaan kokonaisuuden paremmin. Tutkittavaan aiheeseen tulisi valita näkökulma, josta aihetta tutkitaan. Myös kysymysten asettelu kuuluu tähän ensimmäiseen vaiheeseen. (Autio ym. 2001: 16–20.)

Toisessa vaiheessa valitaan käytettävä materiaali, esimerkiksi eri kirjallisuudet. Aluksi tulee helposti luettua paljon sellaistaakin tietoa, jota työssä ei tarvitse. Kuitenkin tämä niin kutsuttu turha tieto auttaa ymmärtämään, kuinka paljon aiheesta on jo aiemmin kirjoitettua tietoa. Useimmiten käy niin, että tarkempi rajausta tutkimukselle selventyy vasta sitten, kun on keskustellut aiheesta työnohjaajan kanssa sekä lukenut aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Oman tutkimusaihepiiriä koskevan tietomäärän lisääntyminen ja tutkimusnäkökulman valinnan kautta myös tutkimuksen tarkempi rajausta selviää. (Autio ym. 2001:17–18, 20–23.)

Kolmannessa vaiheessa analysoidaan valitsemia lähteitä, joko kvantitatiivista tai kvalitatiivista. Analysointi tapahtuu käsitteiden ja luokittelun avulla. Tutkimuksen kirjoittaminen tulisi aloittaa mahdollisimman varhain, jo lähteisiin tutustuesssa, etteivät kirjoittamiseen liittyvät pelon tunteet kasva suuriksi. Jatkuva kirjoittaminen toimii asioiden jäsentelyä. Ajatuksia tulisi kirjoittaa ylös vaikka se olisikin jäsentymätöntä tekstiä. Kirjoitettua tekstiä on helpompi muokata kuin sellaista, joka on vasta ajatuksen tasolla. (Autio ym. 2001: 21–24, 149–150.)

Neljännessä vaiheessa pyritään jäsentämään saatua materiaalia menneestä, jolloin menneisyyttä voi ymmärtää paremmin. Kerätty aineisto kirjoitetaan loogiseksi kokonaisuudeksi ja viimeistellään. Historiantutkimus ei ole pelkästään raportti tehdystä tutkimuksesta, joten pelkkä kirjoitettu tutkimus ei ole hyvää historiantutkimusta vaan ilman esitystä historiantutkimus jää ontoksi. Historiantutkimuksen tärkeä osa on itse esitys, jotta saavutetut tutkimustulokset näkevät päivän valon. Tutkimustulosten esitys on oltava selkeärakenteinen. Tällöin esityksellä pystytään vakuuttamaan kuulijat siitä, että esityksen taustalla ovat selkeä ajattelu- ja tutkimustyö. ”Tutkimus on kuin kehä, joka

alkaa haparoivista yrityksistä kysyä olennaisia kysymyksiä ja päättyy täsmällisen ongelman määrittelyyn vasta tutkimustyön vastauksia tarkastellessa. Tutkimusaiheen tarkentuminen on itsessään siis tutkimustulos.” Tutkimusta tehdessä huomaa, että eri vaiheet saattavat olla osittain päällekkäin, eivätkä selkeästi neljässä eri vaiheessa. (Autio ym. 2001: 21–24, 145, 154–155.)

Haastavuutta tutkimukselle lisää se, jos aiheesta hankittavat tiedot pohjautuvat suurimmaksi osaksi haastatteluihin. Haastatteluissa saattaa tulla ilmi haastateltavan henkilökohtaisia mielipiteitä ja näkökulmia tai tapahtumat muuten värittyvät sekä saavat uusia merkityksiä henkilön omien kokemusten vuoksi. Luotettavuuteen liittyviä ongelmia tuo myös tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden motivaation puute tai valikoiva muisti. Tutkijan rooli onkin hyvin tärkeää todellisen tiedon tunteista ja henkilökohtaisista mielipiteistä eroteltaessa. Haastatteluista saatuun tietoon tulee suhtautua varsin kriittisesti. Myös historiantutkijan oman mielipiteen tulisi pyrkiä rajaamaan pois lopullisesta, julkaistavasta historiantutkimuksesta. (Autio ym. 2001: 76.)

3 KOULUTTAUTUMINEN ENNEN KOULUJA

Optinen ala levisi Suomeen vasta 1800-luvun alkupuolella, jolloin Suomessa kävi kulkukauppiaita eli instrumenttimaakareita myyden silmälaseja ja muita optisia laitteita, kuten ilmapuntareita, kaukoputkia ja suurennuslaseja. Jo tuolloin osa ulkomailta matkustaneista instrumenttimaakareista näyttivät olleen linssinhiojia eli optikoita. Heidän vierailunsa saattoivat kestää jopa useita kuukausia. Vasta hieman myöhemmin ulkomaiset optikot jäivät maahan ja alkoivat kouluttaa myös jälkikasvua. (Raustela 1991: 29–30, 37, 142.)

3.1 Kelloseppien aikaa

Myöhemmin 1800-luvulla silmälaseja myyvien kelloseppien määrä kasvoi. Varsinaista koulutusta optikkaan heillä ei vielä tuohon aikaan ollut, mutta 1800-luvun lopussa silmälaseja myyviä kelloseppäliikkeitä oli jo ympäri maata. Niitä oli useissa kaupungeissa ja joissain suurimmissa jopa useampiakin. Vuosisadan vaihtuessa uusia kelloseppäliikkeitä syntyi ja kellosepät ryhtyivät myymään heti myös silmälaseja. Asiakkaille valittiin valmiiden silmälasien joukosta ne lasit, jotka asiakkaasta tuntuivat sopivilta. Aina sopi-

via ei löytynyt, jolloin tällaista asiakasta ei osattu auttaa. Osa kellosepän liikkeistä jäi tällaisiksi, kun osa taas halusi oppia lisää optiikasta. He alkoivat vähitellen hankkimaan näönmääräämiseen tarvittavia laitteita sekä silmälasien valmistukseen tarvittavia koneita. He myös hankkivat itsenäisesti teoreettista tietoa silmälasioptiikasta. Näin sai alkunsa niin kutsuttu kelloseppäoptikoiden ammattikunta. (Raustela 1991: 97, 109.)

Aikaisemmin pienillä paikkakunnilla ja maaseuduilla silmäläsejä myivät suurimmaksi osaksi vain rihkamakaupat ja narikkakojut. Kun silmäläsejä myyvät kellosepät lisääntyivät, palvelut paranivat myös syrjäseuduilla. Kelloseppien siirryttyä pienille paikkakunnille asukkaiden etuna olivat palveluiden jatkuvuus ja saatavuus sekä laajemmat tuotevalikoimat ja parempi laatu. Myös korjaus ja huoltopalvelut paranivat, koska kellosepillä oli asianmukaiset pajat. Niitä muutettiin silmälasien korjaamiseen soveltuimmiksi. Turussa ja Helsingissä instrumenttimaakarit olivat pystyneet tarjoamaan näitä etuja jo pitkään. Nyt samat edut olivat myös syrjäisempien seutujen saatavilla. Pienimätkin kelloseppäliikkeet kirjattiin optisten tehtaitten listoille ja heille lähetettiin tarjouksia ja näytteitä sekä tietoja uutuuksista. Joissakin tapauksissa edustaja kävi liikkeessä esittelemässä tuotteitaan. (Raustela 1991: 109–110.)

Kellosepillä saattoi myös olla optisten instrumenttimaakarien käyttämiä optometreja, jotka näyttivät taittoarvon ja myöhemmin tulivat myös koelasisarjat. Hyvällä näöntarkkuudella ei kuitenkaan tuohon aikaan ollut niin suurta merkitystä kuin nykyisin. Vähitellen kelloseppäliikkeiden silmälasipalvelu alkoivat jäädä ajan oloon nähden riittämättömäksi, koska linssien laatu ja valikoima kasvoi sekä erikoislasien käyttö lisääntyi. Tässä vaiheessa myös hyvään näkemiseen kiinnitettiin enemmän huomiota. Näin ollen hyvän näöntarkastuksen merkitys lisääntyi. Niinpä tarve optisen alan ammatti-ihmisille kasvoi. (Raustela 1991: 109–110.)

Osa kellosepistä halusi yhä enemmän pysyä ajan vaatimuksissa kiinni ja he aloittivatkin optiikan opiskelun omin avuin 1920-luvulla. He myös hankkivat tarvitsemiaan erikoistyökaluja ja – koneita. Kehitys kuitenkin kiihtyi 1930-luvulla ja pian jopa maaseuduilla oli yhdistettyjä kello- ja silmälasialan tai kulta- ja silmälasialan liikkeitä. Niissä tietotaito-oppi oli kehittynyt jo tyydyttäväksi ja joissakin jopa erinomaiseksi. Vasta myöhemmin tuli varsinaisia optikkoliikkeitä, joiden myynti keskittyi pääosin silmäläseihin. (Raustela 1991: 109–110.)

3.2 Koulutusta haetaan ulkomailta

Jo aikaisemmin suomalaiset optisen alan taitajat kouluttivat itseään ulkomailla muun muassa Saksassa ja Ruotsissa. Ruotsissa 1700-luvun puolivälin jälkeen pintahionnan taitaneita optikoita kutsuttiin instrumenttimaakareiksi, Ranskassa ja Englannissa koulutuksen saaneita linssinhiojia kutsuttiin silmälasimaakareiksi. Ammattikuntalaitoksen aikana 1800-luvulla Suomessa ei ollut varsinaisia optikoita. Kuitenkin silmälasien myyjä ja korjaaja oli, he myös jonkin verran valmistivat silmälaseja. He kutsuivat itseään optisiksi instrumenttimaakareiksi tai jopa optikoiksi. Heidän ammattitietämyksensä eivät kuitenkaan olleet läheskään yhtä hyviä kuin esimerkiksi 1700-luvun ja 1800-luvun alun ruotsalaisilla instrumenttimaakareilla. (Raustela 1991: 141–143.)

Suomessa optisen alan teorian opiskelua hankaloittivat suomenkielisen materiaalin puuttuminen. Kaikki oppimateriaali oli saksankielistä, lisäksi kielitaidon puute esti joidenkin halukkaiden lähdön Saksaan opiskelemaan. Nykyisen mittapuun mukaiset optikot tulivat 1900-luvun alkupuolella. Silloin käytännön harjoittelun lisäksi haettiin teoriapohjaa kahdesta saksalaisesta koulusta, Jenan valtiollisesta optikkokoulusta sekä Berliinin optikkokoulusta. Koulutus oli kaksivuotinen. Vähintään kolme vuotta alalla olleille järjestettiin Jenan koulussa muutaman viikon mittaisia täydennyskoulutuksia, joissa opiskeltiin muun muassa refraktio-oppia, geometrista-, fysiologista- ja silmälasioptiikkaa ja silmälasioppia. Saksassa koulun käyneet kutsuivat itseään diplomioptikoiksi. Muutamien viikkojen pituiset kurssit koostuivat luennoista, tietämyksestä miten eri koneet toimivat sekä silmän näkökyvyn tarkastamisesta ja käytännön työstä. Monet jäivät Saksaan kurssien lisäksi saamaan lisäoppia harjoittelun kautta, kierrellen tehtaita sekä paikallisia liikkeitä. Myöhemmin 1900-luvun puolessa välissä oppia haettiin myös Ruotsista ja Tanskasta. (Raustela 1991: 141–143.)

3.3 Instrumenttimaakarien aikakausi päättyi

Ajat muuttuivat 1870-luvulla ja pintahiontataitoisten instrumenttimaakareitten aikakausi hiipui ammattikuntalaitoksen mukana. Ammattikuntalaitoksen tehtävänä olivat olleet ammatillisten ja sosiaalisten tehtävien lisäksi myös hallinnolliset tehtävät, jotka nyt siirtyivät muun muassa elinkeinoyhdistyksille. Silmälasien valmistus siirtyi hiljalleen tehtaisiin ja liikkeet ostivat linssit valmiina, jolloin niitä ei tarvinnut hioa itse. 1900-luvulla alkoi yleistyä yksilöllisemmän silmälasit niin, että pelkät tehdasvalmisteiset sarjatuotantolasit eivät enää riittäneet. Silloin huomattiin, etteivät instrumenttimaakarien taidot

olleet enää riittävät, koska heidän osaamisalueensa ei ollut optiikka. (Raustela 1991: 142.)

3.4 Oppipojasta mestariksi

1800-luvulta lähtien optikon työhön koulutauduttiin käytännön opetuksen kautta, oppipojasta kisälliksi. Oppipoikien täytyi työskennellä alalla neljä vuotta, kunnes heillä oli mahdollisuus suorittaa kisällitutkinto. Kun kisällitutkinto oli suoritettu, sai oppipoika kisällikirjan. Sen jälkeen pystyi suorittamaan yleispohjoismaalaisen optikkokirjan. Myöhemmin kisällikirja saatiin todistuksen yhteydessä, jolloin mukana tuli myös yleispohjoismaalainen sopimus. Sopimus tarkoitti sitä, että Suomessa kisällikirjan suorittanut oli ammattipätevä myös muissa Pohjoismaissa. Näin ollen saatiin myös pohjoismaalainen optikkokirja, joka oli ammattipaperina muihin Pohjoismaihin. (Arvola – Differt – Lång 2008; Raustela 1991: 153.)

Kahden vuoden päästä valmistumisesta kisällit pystyivät suorittamaan mestaritutkinnon. Siihen vaadittiin 25 vuoden ikä ja kokeiden lisäksi kaupallinen kurssi. Mestarikirjoja alettiin jakaa vasta 1950-luvulla. Ajatus mestarikirjojen jakamisesta myös Suomessa lähti Optisen ja Kirurgisen Kauppayhdistyksen kiinnostuksesta kisälli- ja mestarijärjestelmää kohtaan. Mestarikirjoja myönnettiin alan ammattitaitoa eteenpäin vieville ja menestyville optikoille. Kauppayhdistys teki anomuksen Käsieteollisuusliitolle ja vetosi siihen, että mestarikirjat olisivat ammattikasvatuksen kehittämisen vuoksi hyvin tärkeitä. Aluksi kirjoja myönnettiin alalla vaikuttaneimmille henkilöille. Kun saatiin riittävä määrä mestareita, Kauppayhdistys ja Käsieteollisuusliitto suunnittelivat vaatimukset optisen alan kisällin- ja mestaritutkintoon. Sen jälkeen muodostettiin Optisen Alan Mestarikirjalautakunta, joka järjesti kisällin- ja mestaritutkinnot. Tutkintoa valvoivat tarkastusmestarit. (Arvola ym. 2008; Raustela 1991: 192–193.)

1960-luvulla mestarikirjalautakunnan järjestämissä varsinaisissa mestarikokeissa oli kysymyksiä laajasti muun muassa optiikasta, silmälasioipista, näöntarkastuksesta sekä kojeopista. Myös kädentaitonäyte piti tehdä, esimerkiksi valmistaa jokin työkalu. Myöhemmin kokeissa vaadittiin silmälasikehyksen valmistamista. Sittemmin työkalun valmistus jäi pois ja se korvattiin optisen laitteen suunnittelulla. Optikkomestarilta vaadittiin alan laajaa tieto-taitoa sekä alaistensa ohjaamistaitoa. Varsinaisia optisen alan mestareita on 34. (Arvola ym. 2008; Raustela 1991: s.193.)

Kisällitutkinnot lopetettiin, kun optikon ammattinimike laillistettiin vuonna 1961. Mestarikokeita järjestettiin kuitenkin 1970-luvulle saakka. Mestarikirjajärjestelmä lakkautettiin kokonaan 1980-luvulla, koska optikkokoulutus siirtyi valtiolle. Optikkokoulutuksen muututtua terveydenhuoltoalaksi koettiin, etteivät mestarikirjat soveltuneet enää alalle. Mestarikirjaa pidettiin enemmän käsityöalan tutkintona kuin terveydenhuollon alaan soveltuvana tutkintona. (Arvola ym. 2008.)

3.5 Optikkokurssit

Toisen maailmansodan jälkeen 1945 Ruotsi ja Tanska kasvatti suosiotaan optisen alan opiskelu- ja harjoittelumainaa. Uno W. Tuomi hankki myös ammattitaitonsa Saksasta 1927. Tuomi kirjoitti alan lehteen, Suomen Kelloseppä-lehteen, millaisia kursseja Saksassa käytiin, ja kelloseppäliitolla heräsi mielenkiinto optiikan opettamiseen myös Suomessa. (Raustela 1991: 145.)

Ensimmäinen ammattikurssi järjestettiin kellosepille jo samana vuonna 1927. Kursseilla opetettiin muun muassa optista alaa. Ensimmäiset varsinaiset optiikkakurssit kellosepille toteutuivat 1931 Leonard Tuomen toimesta hänen luonaan. Kurssit kestivät kaksi viikkoa. Kelloseppäliiton ensimmäinen suurehko kokous käytiin 1933 optisen koulutuksen välttämättömyydestä. Keskustelu heräsi, kun huomattiin lääkäreiden ohjaavan asiakkaitaan vain tietyille kellosepille. Toivomuksena olikin, että silmälääkärit olisivat puolueettomia. He toivoivat, etteivät reseptit kävisi vain tiettyyn paikkaan vaan kaikille niille paikkakunnan kellosepille, jotka olivat suorittaneet määrättyt optiikkakurssit ja joiden toimeenpanoa lääkäri valvoisi. Sovittiin, että kurssin käyneet saisivat todistuksen opinnoistaan. Järjestäjinä kursseille toimi Kelloseppäliitto. (Raustela 1991: 145.)

Ensimmäiset kurssit Ammattienedistämislaitoksen toimeenpanemana aloitettiin 1934. Tunteja järjestettiin 41 ja ne olivat tarkoitettu kellosepille. Eri luennoitsijoita kävi kursseilla kertomassa muun muassa optikon käytännöntyöstä. Vierailevana luennoitsijana oli myös optikko Saksasta, joka opetti suomalaisia kelloseppiä silmälasioptiikassa. Nämä optiset päiväkurssit järjestettiin 32 opiskelijalle Ammattienedistämislaitoksen tiloissa ja kestivät viikon. Kurssi sai suuren suosion ja se järjestettiin uudelleen jo vuoden kuluttua. Kurssin kesto oli pidennetty kahteen viikkoon. Kaiken kaikkiaan kursseja järjestettiin kolme, joista viimeisin vuonna 1937. Myöhemmin vuonna 1947 järjestettiin

vielä yksi kurssi, mutta vain viiden päivän mittaisena. Tätä vaihetta koulutuksen historiassa voisi kutsua koulumuotoisen optikkokoulutuksen esivaiheeksi. (Raustela, 1991: s.146–148.)

3.6 Ammattienedistämislaitos

Vuonna 1922 Ammattienedistämislaitoksen omistaman säätiön perustivat Suomen työnantajain Keskusliitto, Käsi- ja Pienteollisuuden Keskusliitto sekä maataloustuottajain Keskusliitto. Säätiön tarkoituksena on edistää ammattitietoa ja -taitoa niin käsityö- ja teollisuusammateissa kuin maatalouden koneteknillisellä alalla. Jotta tämä tarkoitus toteutuisi, Ammattienedistämislaitos muun muassa toimeenpani kursseja, antoi neuvoja ja lausuntoja, perusti, kartutti sekä hoiti ammattikirjastoa ja lukusaleja sekä edisti ammattikirjallisuuden ja opetusvälineiden aikaansaantia. Sen toimitilat sijaitsivat Helsingissä, Töölönkatu 28:ssa. Siellä oli luentosalien lisäksi muun muassa verstaapajoja, joissa kukin oppilas pystyi perehtymään omaan ammattialaansa. Pääosa laitoksen toiminnasta koostui lyhyistä kursseista, joihin suurimpaan osaan oli pääsyvaatimuksena alan alkeistiedot. Kurssien pituudet vaihtelivat viikosta, jotka sisälsivät 40 oppituntia, pidempiin 36 viikon kursseihin, joissa tuntimäärä kasvoi 1400 tuntiin. Vakinaisia opettajia koulussa oli eri aloilta noin 20 ja lisäksi oli vielä toistasataa tuntiopettajaa. Laitos sai valtion avustusta ja Helsingin kaupunki tuki myös vuosittain rahallisesti laitoksen toimintaa. (Levander 1954: 25, 28.)

3.7 Yhdistysten syntyminen

Ammattikuntalaitos oli huolehtinut optisella alalla muun muassa ammatillisista tehtävistä ja hallinnosta, mutta vuonna 1868 ammattikuntalaitos lakkautettiin. Lakkautuksen yhteydessä tehtiin säädös, joka velvoitti kauppiaita ja vapriikinpitäjiä kuulumaan yhdistykseen, jotta keskitetty asioidenhoito olisi mahdollinen. Näin ollen kaupunkeihin syntyi elinkeinoyhdistykset, jotka olivat käsityö- ja tehdasyhdistyksiä. Nämä yhdistykset huolehtivat myös ammattikasvatuksesta. 1950-luvulle asti myös optiset liikkeet joutuivat liittymään paikallisiin käsityö- ja tehdasyhdistyksiin. Tämä toiminta ei kuitenkaan toiminut ongelmitta. Yhdistys ei pystynyt täyttämään kirjavan jäsenkunnan yhä erilaisempia vaatimuksia ja tarpeita, joten ammatillisten erikoistarpeiden painostamana perustettiin käsityö- ja tehdasyhdistyksen rinnalle muun muassa pienempiä paikallisia toimialayhdistyksiä sekä suurempia valtakunnallisia liittoja. (Raustela 1991: 153.)

Optisella alalla huomattiin 1920-luvulla ongelmia yhtenäisen ammattiopetuksen puuttumisen takia. Tämän asian muuttamista hankaloitti myös se, että ala oli hyvin pieni. 1940-luvulla erikoisliikkeitä oli vielä varsin vähän, kun taas kelloseppäliikkeitä ja kello- ja kultaseppäliikkeitä oli valtaosa silmälaseja myyvistä liikkeistä. Kelloseppien tietotaito oli ajan oloon nähden heikkoa, joten optista alaa ei voinut jättää vain kellosepile. (Raustela, 1991: s.153.)

Säännöstelyn ansiosta toisen maailmansodan aikana saman alan yrittäjät tekivät yhä tiiviimmin yhteistyötä. Tämän seurauksena ja viranomaisten kannustamana lisääntyi järjestäytymistarve, jolloin syntyi yrittäjien joukossa monia järjestöjä. Myös optisella alalla järjestötoiminta lisääntyi ja sen aloittajana toimi Ulkomaankaupan Valtuusto. Valtuusto oli syksyllä 1940 yhteydessä optisen alan johtaviin liikkeisiin. Ulkomaankaupan Valtuustolla oli tarkoituksena saada liikkeitä perustamaan yhteisen elimen, jotta keskitetty asiainhoito olisi mahdollinen. Tämä toteutui, ja syksyllä vuonna 1940 järjestettiin kokous, jossa päätettiin ryhtyä perustamaan halutunlainen yhdistys. Kokouksessa muodostettiin kolmimiehinen toimikunta, joista myöhemmin tuli yhdistyksen ensimmäinen johtokunta. Toimikuntaan ja sittemmin johtokuntaan kuuluivat Bror Biese, Emil A. Kreander ja Gunnar Sundman. Uusi yhdistys sai nimeksi Suomen Optinen ja Kirurginen Kauppayhdistys, josta myöhemmin tuli Suomen Erikois- Optikkojen liitto ja sen jälkeen Suomen Silmäoptikoiden liitto. Jäsenyyden ehtona oli ainoastaan työskentely optisella ja kirurgisella kauppialalla. (Raustela 1991: 153-156.)

Vuonna 1942 jäsenmäärän kasvaessa liian suureksi päätettiin rajoittaa liittoon pääsyä. Tällöin hakijoilta vaadittiin riittävää ammattitaito optiselle alalle, tarvittavat laitteet työn tekemiseen sekä riittävä linssivarasto. Järjestöön pyrkivän soveltuvuus todettiin tarkastuskäynneillä, joista tarkastaja lähetti johtokunnalle kirjallisen tiedon liikkeen työkalustosta. Kauppayhdistys järjesti pääsykokeisiin johtavia kursseja. Niillä kontrolloitiin esimerkiksi kelloseppien ammatillista osaamista ja pyrittiin niin sanotusti erottamaan jyvät akanoista. Kurssi oli kaksiosainen ja se käsitteli muun muassa tietopuolista optiikkaa. Tunteja pidettiin kaksi kertaa päivässä ja lopuksi oli koe. Vähitellen huomattiin, ettei satunnainen kurssimuotoinen opetus enää riittänyt vaan oli siirryttävä säännölliseen, yhdenmukaiseen koulutukseen. Optikon ammatti alkoi myös kehittyä niin, että alettiin ymmärtää, ettei optikon työtä pystytty enää harjoittamaan pelkästään sivuammattina. (Raustela 1991:163–164, 169.)

3.8 Koulutusmallia haettiin Ruotsista

Suurimpina esteinä ammatillisten taitojen kehittymiseen oli se, ettei Suomessa ollut mahdollista saada teoreettista opetusta, koska optisen alan kirjallisuutta ei ollut suomenkielellä. Käytännön opetus ei myöskään ollut toivotulla tasolla, koska se ei ollut yhdenmukaista vaan kaikki opettivat pajoissaan asioita omalla tavallaan. Suomen Optinen ja Kirurginen Kauppayhdistys halusikin vuonna 1943 yhtenäistää työpajaopetusta. He ottivat selvää ruotsalaisesta oppisopimusjärjestelmästä, jota alettiin muokkaamaan Suomeen sopivaksi. Sopimusta ei kuitenkaan pantu käytäntöön vielä tässä vaiheessa. (Raustela 1991: 183–184.)

Ensimmäinen suomenkielinen optisen alan kirja oli Optikon käsikirja, joka valmistui vuonna 1947. Sen kirjoitti Bror Biese, joka etsi materiaalia saksalaisesta ammattikirjallisuudesta. Kirja sisälsi alan perustietoutta ja sen tarkoituksena oli laajentaa ammatillista yleissivistystä. Kirja ei kuitenkaan saanut kovin hyvää arvostelua. Sitä muun muassa arvosteltiin alkeisoppikirjaksi ja sen silmälasioptiikkaosa oli arvostelijoiden mielestä jäänyt liian suppeaksi. Käytännössä myös havaittiin perustelujen olleen aiheellisia. Kuitenkin huomattiin, että kellosepille, jotka olivat kiinnostuneita optiikasta, tämä alkeiskirja soveltui. Sitä käytettiin myös Kauppayhdistyksen pääsykokeeseen johtavien kursien oppikirjana. (Raustela 1991: 185–186.)

Suomalaista opetusohjelmaa alettiin valmistella Pohjoismaisten opetusohjelmien avulla. Muutosta suunniteltiin työpajaopetuksen yhtenäistämisen sekä teoreettiseen opetukseen. Yhdistys piti ylimääräisen kokouksen syksyllä 1946, jossa päätettiin koulumuotoisen opetuksen aloittaminen nelivuotisena kurssina aivan kuten muissa Pohjoismaissa. (Raustela 1991: 186.)

4 ENSIMMÄISET KOULUT

Suomessa toimi 1940-luvun loppupuolella kaksi optisen alan liittoa, Erikois- Optikkojen Liitto ry, joka aikaisemmin oli ollut Suomen Optinen ja Kirurginen Kauppayhdistys, sekä Optisen alan Keskusliitto. Eri ammattiliittojen välillä oli eroavaisuutta siinä, mihin koulutuksella pyrittäisiin. Erikois- Optikkojen Liitto halusi koulutuksellaan varmistaa, että alan uudet tulokkaat saisivat hyvän koulutuksen. Koulutuksen avulla he varmistivat

alalle riittävän jälkikasvun. Optisen alan Keskusliitto sen sijaan halusi lisätä jo alalla toimivien kelloseppien ammattitaitoa. (Raustela 1991: 188.)

Kouluissa oli myös pääsyvaatimukset, jotka halukkaan oppilaan tuli täyttää. Optisen alan Keskusliiton kouluun pyrkiville riitti aluksi, että heillä oli kansakoulun päättötodistus. Se kuitenkin myöhemmin muuttui niin, että kouluun haluavan tuli olla käynyt keskikoulu. Sama pääsyvaatimus oli myös Erikois- Optikkojen Liiton koulussa. (Lång 1959: 3.)

4.1 Erikois- Optikkojen Liiton koulu, Optikkokoulu

Muutamia vuosia kestäneiden kokousten ja Erikois- Optikkojen Liiton koulun suunnittelun jälkeen koulu aloitti vihdoinkin toimintansa 15.10.1950. Koulu oli ammattikoulu, jota valvoi Kauppa- ja teollisuusministeriö. Se toimi ammattioppilaitoksista säädetyn lain ja asetusten sekä ministeriön ohjeiden mukaisesti, mutta koulun omisti Erikois- Optikkojen Liitto. Optikkokoulu sijaitsi yhdeksän vuotta Kansakoulukadulla, jonka jälkeen se siirtyi Alppikadulle. Koulun rehtorina toimi opetusneuvos, insinööri T.H. Schoultz, hänen jälkeensä tuli Bror Biese ja hänen jälkeensä 1955 diplomi-insinööri Jaakko Meriö. Kouluun päästäkseen oppilaan oli tullut suorittaa keskikoulu. (Raustela 1991: 186–187, Lång 1959: 3.)

Kuvio 1. Optikkokoulun 3. kurssi. (Optikko 5/1984: 7)

4.1.1 Koulun tilat ja opinnot

Jaakko Meriöstä tuli koulun rehtori, kun koulu oli ehtinyt toimia viisi vuotta. Hänellä ei ollut varsinaista ammattitaitoa optiselta alalta, mutta hiukan optiikasta ja opettajantyöstä hänellä oli kokemusta. Hänen luokkansa sijaitsi kuudennessa kerroksessa ammattikoulurakennuksessa, jossa oli myös muita erikoisammattikouluja. Luokkahuone oli vaatimaton, mutta hyvin siisti. Optikkokoulu oli sekoitus vanhojen ammattiperinteiden mukaisesta oppisopimuskoulutuksesta ja nykyaikaisesta koulussa tapahtuvasta opetuksesta. Edelleen osa opetuksesta opittiin käytännön opetuksen kautta työpaikoilla ja osa opetuksesta tapahtui koulumuotoisena opetuksena. Kouluun päästyään opiskelijan tuli tehdä työnantajan kanssa oppisopimus, joka kesti koko koulutuksen ajan eli neljä vuotta. Työpaikan tuli olla sellainen, minkä Erikois- Optikkojen Liiton johtokunta oli hyväksynyt. Teoriaopetus tapahtui koulussa seitsemänä kahdeksan viikkoa kestäväenä lukukautena. Ne sijoittuivat helmi- ja maaliskuulle sekä loka- ja marraskuulle. Teoriaopinnot painotettiin aineisiin, joita pelkästään käytännössä oli vaikea oppia, esimerkiksi optiikkaa ja laskentaa sekä myynti- ja mainosoppia. Silmälasioppia sekä refraktio-oppia opetettiin kuitenkin hyvin vähän. Neljänä lukuvuotena kokonaistuntimäärä oli 1120 tuntia. Opiskelijoiden ammattitaidon kehittymistä seurattiin työpaikkojen tarkastuskäynneillä. Tarkastukset tapahtuivat vuosittain ja silloin oppilaan tuli toteuttaa jokin tuotos, esimerkiksi hioa silmälasilinssit. Optikkokoulun viimeinen eli kolmas 16 -jäseninen kurssi aloitti syksyllä 1955. Kurssi joutui vaihtamaan opiskelutiloja Alppikadulta Diakonissalaitoksen naapurisiin Kallioon. Rakennukset olivat vanhoja ja niissä toimi useita ammattikouluja. Kouluun oli tarkoitus valita neljäs kurssi aloittamaan keväällä 1959, mutta koulun jatkaminen tällaisenaan ei vaikuttanut mielekkäältä (Meriö 1984: 4-6; Raustela 1991: 191.)

4.2 Optisen alan Keskusliiton koulun suunnittelu vaihe

Optisen alan Keskusliitto kiinnostui koulutuksen järjestämisestä jo hyvin varhain. Dan Gordinin johdolla haluttiin lisätä jo alalla olevien amatillista tietämystä niin, että heistä tuli ammattitaitoisia silmälasioptikoita. Keskusliitto halusi erotella varsinaiset optikot ja silmälasioptikot. Varsinaisella optikolla oli tieto-taito silmälasien määräämisestä ja erilaisista optisista kojeista ja välineistä, kun taas silmälasioptikolla oli tieto-taito silmälasien valmistuksesta ja sovituksesta. Ensimmäisessä vaiheessa koulutus alkoi kurssi-

muotoisena vuonna 1948. Yhteensä kursseille osallistui 187 henkilöä, joista päättökokeiden perusteella hyväksyttiin 157. Kurssin käyneet 157 henkilöä saivat käyttää silmälasimyyjän titteliä. Kursseja oli yhteensä neljä, joista viimeinen järjestettiin 1951. Kurssit olivat alkua koulun perustamiselle. (Raustela 1991: 188.)

4.2.1 Oppikirjan synty

Toisessa vaiheessa Optisen alan Keskusliitto halusi Optikon käsikirjan rinnalle kattavamman ja silmälasioptikoiden koulutukseen sopivamman oppikirjan. Kirjasta oli tarkoitus tehdä kevyttä luettavaa, mutta kuitenkin sellainen, joka täyttäisi optiikan ja ammattikasvatusviranomaisten oppikirjalle asettamat vaatimukset. Kirjaa ryhdyttiin kirjoittamaan ammattitaitoisten ihmisten voimin. Mukana kirjoittamassa olivat silmälääkäri Reino Sysi, optikko Sulo L. Nevalainen ja diplomi-insinööri Martti Reinilä. Kirja huomattiin kuitenkin joiltakin osin vaikeaselkoiseksi esimerkiksi valo-opin kohdalta, mutta kirjaa ei ollut tarkoitettukaan pelkästään itseopiskelua varten. Silmälasioptikon oppikirja valmistui vuonna 1952, ja kauppa- ja teollisuusministeriö hyväksyi sen oppikirjaksi ja sitä käytettiin myöhemmin oppikirjana Optisen alan Keskusliiton koulussa. Jo ennen kirjan kirjoittamista oli selvää, että optinen koulutus aloitettaisiin. (Gordin 1952: 3; Raustela 1991: 188.)

4.2.2 Koulun perustaminen

Kolmantena ja tärkeimpänä vaiheena Optisen alan Keskusliitto perusti varsinaisen koulun, Optisen alan ammattikoulun, syyskuussa vuonna 1954. Siitä tuli myöhemmin Silmälasioptikkokoulu. Optisen alan ammattikoulun ensimmäinen kaksivuotinen kurssi aloitti 30 opiskelijan voimin maaliskuun alussa vuonna 1954. Kahden vuoden koulutuksen jälkeen sieltä valmistui silmälasintajia. Koulua käytiin osittain kirjekurssina käytännön syistä, koska suurin osa koulua käyvistä olivat töissä, eivätkä siksi voineet täysipäiväisesti opiskella koulussa. Toki myös luentoja ja käytännön harjoituksia varten oli saatu omat tilat Ammatinedistämislaitokselta. Mutta jo 1956 koulu muuttui nelivuotiseksi optikoihin valmistavaksi kouluksi. Valtioneuvosto hyväksyi kesken kurssin Keskusliiton anomuksen koulutuksen muuttumisesta ja näin ollen myös ensimmäiseltä kurssilta valmistuneet saivat suorittaa optikon tutkinnon. Aikaisemmin koulun pääsyaatimukse-

na oli kansakoulu, mutta tässä vaiheessa se muuttui keskikoulupohjaiseksi. Koulun rehtorina toimi maisteri Lauri Vuorikoski. (Gordin 1952: 3; Raustela 1991: 189, 191.)

4.3 Liittojen koulut yhdistyvät

Liittojen väliset erimielisyydet liittyivät koulutuksen laatuun ja siihen ketä tuli kouluttaa. Bror Biesen mielestä Keskusliiton opetus ei ollut riittävää, jotta optisen alan ammattikoulusta valmistuneet voisivat kutsua itseään optikoiksi. Kiistat liittojen välillä jatkuivat jonkin aikaa, vaikka sovintoa yritettiin hakea useita kertoja. (Raustela 1991: 191.)

Koska optikoiden ammattikunta oli melko pieni, pohdittiin ennen koulujen yhdistymistä kahden samanlaisen koulun ylläpitämisen merkitystä perus- ja jatkokoulutukselle. Kahden koulun ylläpitäminen toi taloudellista räsitystä sekä pelkoa optikoiden määrän kasvamisesta liian suureksi. (Meriö 1959: 3-4.)

4.3.1 Asetus ammattiopetuslaitoksista

1950-luvun loppupuolella alkoi puhe Optisen Alan Keskusliiton koulun eli Silmälasiopittokoulun ja Suomen Erikois- Optikkojen Liiton koulun Optikkokoulun yhdistämisestä. Koulujen opetusohjelmat eivät juuri poikenneet toisistaan, myös pääsyaatimukset olivat samankaltaisia. Samoihin aikoihin oli tullut asetus ammattiopetuslaitoksista, jolloin tällaisille yhdistyneille kouluille voitaisiin myöntää ammattiopiston nimi. Uskottiin myös, että koulujen yhdistäminen parantaisi opetuksen jatkuvaa kehittymistä ja tehostamista. Jaakko Meriö otti asian esille johtokunnan kokouksessa marraskuussa 1958 ja ehdotus sai hyväksytyt vastaanoton. Tästä alkoivat neuvottelut Silmäoptikkokoulun ja Optikkokoulun yhdistämisestä. (Meriö 1984:6.)

Tehtiin suunnitelma, jonka mukaan koulujen yhdistyessä molemmat liitot nimeävät puolet koulun johtokunnan jäsenistä. Uuden johtokunnan tehtävänä oli uuden opetusohjelman laatiminen. Siinä pyrittiin molemmista kouluista yhdistämään hyvät ominaisuudet. Näin saatiin opetusta tehostettua ja parannettua vielä entisestään. Suunnitelmat koulujen yhdistymisestä hyväksyttiin liittojen kevätkokouksessa vuonna 1959 molempien liittojen yksimielisellä päätöksellä. Vuotta myöhemmin myös liitot yhtyivät. Näin ollen liittosovun alkuna voidaankin pitää liittojen koulujen yhdistymistä (Meriö 1959: 4; Meriö 1984: 6; Raustela 1991: 191.)

Optikkokoulun ja Optisen Alan Ammattikoulun toiminta edistivät merkittävästi optikkokunnan kasvamista. Optikkokoulusta kolmelta kurssilta valmistui 46 optikkoa ja Silmälasioptikkokoulusta valmistui kahdelta kurssilta 43 optikkoa. Kouluissa yhteistä oli niiden koulutusajan kesto, joka oli neljä vuotta, sekä pääsyvaatimuksena keskikoulun suorittaminen. Koulujen toimintatavassa oli eroja, mutta molemmat pyrkivät valmistamaan optikoita maamme yhteiskuntaelämän palvelukseen ja mahdollistaa alan ammattilaisten jatkokoulutus. (Meriö 1959: 3.)

”Piti olla myyntiä ja mainos oppia. Meidät lähetettiin pikku messuhalliin. Hentolan koulussa oli tämmönen mainosopin guru. Meillä tunnit annettiin sitten täällä koulussa, ja mä aina muistan hänen opetuksensa, ja tää nyt tulee teillekin opetuksena, että miten myydään kehykset: Sit kun asiakas tulee, niin otat semmoisen melko hyvännäköisen ja laitat päähän. Ja sit otat semmoisen, minkä sä tiedät, ettei varmasti sovi ja se pannaan päähän. Seuraavaks ja sä otat kolmannen, sen kehyksen, mikä sun piti ottaa ensimmäisenä eli se paras mahdollinen ja sit lyöt sen siihen päähän, no tossa niin sit on kauppa kiinni.” (Reijo Arvola 2008.)

4.4 Laillistetut optikot

Laki optikon toimen harjoittamisesta astui voimaan 1.6.1961. Alun perin silmälääkärit halusivat poistaa silmälaseja myyviltä ja näöntarkastuksia tekeviltä kulkukauppailta oikeuden työhön. He myös epäilivät kelloseppäoptikoiden ammattitaitoa suorittaa näöntutkimuksia. Laillistamisen tarkoituksena oli siis suojata optikon ammattia sekä estää ammattitaidottomien silmälasikauppiaiden toiminta. Silmälääkärien tarkoituksena oli saada optikkotoiminta alistettua lääkintöhallituksen valvontaan. Huomattiin, ettei tilannetta voinut hoitaa muuten kuin lakiteitse ja tavoite muuttui optikon työn alistamisesta sen muuttamiseksi luvanvaraiseksi. Keväällä 1961 laki optikon toimen harjoittamisesta astui voimaan. ”*Siitä lähtien silmälasien määrääminen näkövikojen korjaamiseksi, niiden sovittaminen ja vähittäismyynti sallittiin ainoastaan niille optikoille, jotka lääkintöhallitus on laillistanut*”. (Raustela 1991: 208-210.)

1960-luvulla alalla oli paljon kelloseppäoptikoita. Uuden lain mukaan heidän tuli suorittaa kurssi ja tehdä koe, jolla he näyttivät kykenevänsä olemaan optikoina. Vasta sen jälkeen he saivat optikon oikeudet. Osalle kauan alalla työskennelleistä kelloseppistä ja kauan silmälaseja myyneistä ihmisistä myönnettiin oikeudet harjoittaa optikon työtä, osa taas jäi kokonaan ilman oikeuksia. Ylimenokauden jälkeen ainoastaan koulun käy-

neet saivat laillistuksen. Laillistus tuli koulutodistuksen yhteydessä. Tämä laki oli Suomessa hyvin merkittävä ja ensimmäisiä tällaisia lakeja Pohjoismaissa. (Arvola ym. 2008.)

Laki oli hyvin paljon sen kaltainen millaisen Erikois- Optikkojen liitto siitä halusikin. Se toki sisältää myös kohdan, että lääkintöhallitus voi myöntää laillistuksen henkilölle, jolla ei ole tarvittavaa ammattikoulutusta, mutta henkilöllä tuli olla riittävä pätevyys tiedoista ja taidoista. Tämä oli Optisen alan Keskusliiton tavoite. Se turvasi ammatin harjoittamisen ammattitaidoltaan päteville kelloseppäoptikoille, joilta puuttui muodollinen koulutus. Laillistumista tuli anoa ja osa optikoista joutui käymään myös lisäkoulutusta täyttääkseen optikkolain vaatimukset. (Raustela 1991: 210.)

Lakia pyrittiin parantelemaan pikkuhiljaa. Muutoksia saatiin aikaan muun muassa siinä minkä ikäiselle optikko sai sovittaa laseja. Aluksi optikko ei saanut määrätä silmälaseja alle 16-vuotiaalle, mutta kiivaasta liiton yrittämisestä, ikää saatiin laskettua kahdeksaan vuoteen vuonna 1989. Myös piilolasien sovituksen kanssa oli hieman samanlaisia ongelmia. Aluksi optikko ei saanut itsenäisesti, ilman lääkärin lupaa, sovittaa piilolaseja, kunnes sitkeän taiston jälkeen vuonna 1980 tuli lääkintöhallituksen antama yleiskirje siitä, että optikko saa itsenäisesti sovittaa piilolaseja. (Arvola ym. 2008; Raustela 1991: 211.)

5 OPTIKKO-OPISTO JA INSTRUMENTARIUMIN KOULU

5.1 Optikko-opisto

Liittosovun saavutettua Optisen alan Keskusliiton ja Erikois- Optikkojen liiton koulut siis yhdistettiin ja koulusta tuli nimeltään Optikko-opisto. Se aloitti toimintansa vuonna 1962. Lupa sen perustamiselle myönnettiin jo vuotta aikaisemmin 30.11.1961. Opiston toiminnalle tuli lisävastuuta uuden optikkolain myötä, koska Optikko-opistolle tuli Kauppa- ja teollisuusministeriön ohjesääntö. Sääntö ohjeisti opistoa antamaan alalle pyrkiville riittävää ammattiopetusta, joka mahdollistaisi saavuttamaan laillistetuilta optikoilta vaadittavan ammattipätevyyden. (Meriö 1984: 7.)

Koulun toimipiste oli ammattikoulukorttelissa Alppikatu 1:ssä kevääseen 1969 asti. Oppiaineiden lukumäärää ja sisältöä tarkasteltiin, ja niihin tuli huomattavia muutoksia verraten Optikkokoulun aikoihin. Ammattiaineiden opetustunteja lisättiin roimasti ja mukaan opetukseen tuli myös Optikkokoulusta puuttunut käytännöllisen työn opetus. Tunteja kokonaisuudessa kertyi neljään opiskeluvuoteen 2040 tuntia. Opetus painottui käytännössä oppimiseen ja johtokunnan tuli hyväksyä liikkeet, joissa oppilaat työskentelivät. Suurin osa lukukaudesta siis oltiin töissä ja koululla opiskeltiin vain kaksi kuu-kautta lukukaudesta. (Meriö 1984: 7.)

Vuonna 1969 opistossa syttyi tulipalo, joka tuhosi näöntutkimustilat ja työpajan. Palossa tuhoutui muun muassa korvaamaton vanhojen silmälasien kokoelma, jonka Bror Biesen oli lahjoittanut koululle. Uudet vuokratilat koulu sai vanhasta yhteiskoulun 4-kerroksesta Lauttasaaresta. Koulun muutot eivät loppuneet vielä tähän vaan jo muutamaa vuotta myöhemmin 1972 koulu muutti Ensilinja 9:sään entiseen Sokeainkoulun rakennukseen. Siellä opisto toimi siihen asti kunnes siirtyi valtiolle elokuussa vuonna 1978. Optikko-opiston aikana vuosina 1962–77 koulusta valmistui seitsemältä kurssilta yhteensä vajaat 180 optikkoa (Meriö 1984: 7-8; Raustela 1991: 191.)

Optikko-opistoon opiskelijoita valitessa käytettiin niin kutsuttua kaksivaiheista valintamenetelmää, jossa ensin valitaan muutamia henkilöitä hakijoiden joukosta aikaisempien koulutodistusten perusteella psykologisiin soveltuvuustesteihin ja vasta testien tulosten jälkeen valittiin se, ketkä pääsivät opiskelemaan. (Liukkonen 1978: 18.)

5.2 Instrumentariumin koulu

Kun Instrumentarium suunnitteli omaa optikko-opistoaan, suunnittelijat tutustuivat Itä-Saksan Jenassa ja Länsi-Saksassa Kölnissä toimiviin oppilaitoksiin. Instrumentariumin koulutusohjelmaan otettiin vaikutteita näiltä tutustumiskäynneiltä. Instrumentarium aloitti optikkokoulutuksensa vuonna 1964. Suurimpana syynä omaan optikkoja koulutetaan opistoon olivat erimielisyydet Suomen Erikois- Optikkojen Liiton kanssa. Osa erimielisyyksistä johtui koulutettavien optikoiden määristä. Instrumentarium halusi kouluttaa enemmän optikoita kuin Suomen Erikois- Optikkojen Liitto. Kun Instrumentarium perusti oman oppilaitoksen lisätäkseen optikoiden koulutusmääriä, Instrumentarium erotettiin liiton jäsenyydestä. Vasta vuonna 1999 Instrumentarium ja liitto virallisesti

sopivat vanhat erimielisyydet. (Arvola ym. 2008; Jalas 200: 81, Korja - Liukkonen 2008.)

Koulutus järjestettiin Vanhalla Talvitiellä ja Elimäenkadulta Helsingissä. Ensimmäiselle kurssille valittiin sadan hakijan joukosta 18 opiskelijaa. Koulutus tapahtui päiväsaikaan neljän vuoden ajan, mikä poikkesi aiemmasta iltapäinotteisestä optikkokoulutuksesta. Opetuksen kiinnostavuutta oli lisätty tietopuolisten oppiaineiden ja käytännön opetuksen jaksottamisella. Näöntarkastusopin ja linssien valmistamisen lisäksi opiskelijat perehtyivät optisen alan liikkeenhoitoon ja liiketoiminnan yleisperiaatteisiin. Neljän vuoden opiskelujen aikana opiskelijat saivat oppisopimuspalkkaa kahden vuoden ajalta. 1970-luvulla opistossa oli samanaikaisesti kuusi rinnakkaiskursssia, joissa opiskeli yhteensä yli 140 henkilöä. Tämä oli opiston historiassa aktiivisinta aikaa. (Jalas 2000: 81-82.)

Siinä välissähän Instru aloitti uudelleen koulutuksen 60-luvun loppupuolella kun oli optikkopula eli kun ensimmäinen opiston täyskurssi, joka alkoi vuonna 62, jossa mäkin olen ollut niin sinä aikana Instru kävi sotaa ja meilläkin oli jo selvästi sellainen tilanne, et meillä oli oppilaat jakautunut kahteen. Me oltiin luokassa melkein niin, että oli Instrun puoli ja muu. Niin voimakkaasti se Instru oli siinä mukana, et se vaikutti oppilaisiin. (Kalevi Differt 2008.)

Kuvio 2. Oppitunti Instrumentariumin koulussa.

Suomalaisesta optisen alan koulutuksesta vastasivat Suomen Erityis- Optikkojen Liiton ja Instrumentariumin oppilaitokset 1970-luvun loppupuolelle asti, minkä jälkeen koulutus siirtyi valtiolle vuonna 1978. (Jalas 2000: 83.)

6 KOULUTUS SIIRTYI VALTIOLLE

6.1 Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, Optikkojaosto

Valtion omistama terveydenhuoltoalan oppilaitos, Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, perustettiin vuonna 1965. Optikkokoulutuksen siirtymiseen kyseiseen oppilaitokseen vaikutti vuonna 1968 tehty optikon ammattia koskeva asetus sekä Ammattikasvatushallituksen saama tehtävä koota kaikki ammatilliset koulutukset oman hallinnan alalleen. Vuoteen 1978 suomalainen optikkokoulutus oli toiminut yksityisesti, yksityisten liittojen tai yritysten toimeenpanemana. Optisella alalla koettiin, että koulutus olisi saatava valtiolliseen koulutusjärjestelmään. Liiton ja Instrumentariumin koulujen erilaiset pajakoneet ja näöntarkastuslaitteet sekä muut tarvikkeet myytiin valtion kouluun. Koulun opetustiloina käytettiin aluksi liiton koulun tiloja, jotka sijaitsivat Ensilinjalla. Sen jälkeen saatiin uudet tilat Teollisuuskadulta alkuvuodesta 1980. (Liukkonen 2008.)

Joulukuussa vuonna 1977 Ammattikasvatushallitus kutsui kokoon projektiryhmän, jonka jäseninä toimivat silloinen Suomen Silmäoptikkojen Liiton toiminnanjohtaja Raila Palva, Silmäoptikko-opiston opettaja Ilkka Liukkonen, Ammattikasvatushallituksen tarkastaja Laine-Maire Kyöstilä sekä suunnittelija Ritva Salonen, joka toimi myös sihteerinä. Projektiryhmän tarkoituksena oli laatia opetussuunnitelma optikontutkintoon johtavaa koulutusta varten valtion koulussa. (Helsingin sairaanhoito-oppilaitoksen Toimintasuunnitelma 1982–1983; Jalas 1978–1979: 83.)

Useamman vuoden suunnittelun tuloksena optikkokoulutus viimein siirrettiin valtiolle. Varsinainen siirtyminen valtiolle tapahtui vuonna 1978 opetusministeriön päätöksellä. Silloin myönnettiin lupa optikkokoulutuksen aloittamiselle Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksessa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että Suomen Silmäoptikkojen Liitto ry:n (entinen Erikois- Optikkojen Liitto) ja Instrumentarium Oy:n optikko-opistot yhdistivät toimintansa ja opetus liitettiin Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitokseen. Ensimmäinen kurssi oli Instrun kouluun valittu kurssi ja se aloitti 1978. Toisena aloittanut

kurssi oli liiton kouluun valittu kurssi. Se joutui odottamaan opetuksen aloittamista vuoden, ja näin ollen pääsi aloittamaan vasta vuonna 1979. Ensimmäinen jaoston johtaja oli Ilkka Liukkonen vuodesta 1978 vuoteen 1979 asti ja sen jälkeen Heikki Kaseva toimi jaostonjohtajana vuoden. (Jalas 1978–1979: 83, Korja - Liukkonen 2008.)

6.1.1 Kurssijärjestelyt

Koulutuksen siirryttyä valtiolle tarkistettiin myös optikkokoulutuksen opetussuunnitelman ja opetusjärjestelyn ajanmukaisuus. Optikko-opiskelijoita valittiin aluksi kerran vuodessa, kurssit numerot 1-5. Kuitenkin jo 1980-luvun puoliväliltä opiskelijoita valittiin kaksi kertaa vuodessa, tammikuussa ja elokuussa.

Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen optikkokoulutuksen kurssit numerot 6 ja 7, 8 ja 9 sekä 13 ja 14 olivat niin sanottuja rinnakkaiskursseja. Kurssien 6 ja 7 opiskelijat aloittivat opintonsa vuonna 1983 ja päättivät opinnot vuonna 1987. Kurssit 8 ja 9 opiskelivat vuosina 1984–1988. Kurssit 13 ja 14 aloittivat opinnot samanaikaisesti vuonna 1987 ja päättivät opinnot 1990. Tämä tarkoitti suurempaa työmäärää oppilaitoksellekin, kun se organisoisi kahta samanaikaisesti opintojansa aloittavaa kurssia.

6.1.2 Kouluun pyrittiin yhteishaussa

Vuonna 1980 otettiin käyttöön ensimmäistä kertaa kouluun pyrkiville nykyaikainen niin kutsuttu yhteishaku, jolloin opiskelijat hakivat samanaikaisesti muutamiin eri oppilaitoksiin. Tämä oli ensimmäistä kertaa käytössä opiskelijaryhmällä, joka aloitti opinnot elokuussa vuonna 1980. Yhteishaun tarkoituksena oli vähentää päällekkäishakua, se myös yksinkertaisti ja selkeytti aikaisempaa sekavaa ja moninaista käytäntöä. Haku sisälsi kaksi valintaperusteryhmää, joista hakija sai tietyn määrän pisteitä. Ensimmäiseen valintaperusteryhmään kuului pohjakoulutus, ikä sekä muu koulutus ja toiseen valintaperusteryhmään kuului muun muassa hakijan kiinnostus alaa kohtaan. 1970-luvulla oppilasmäärät kasvoivat ja yhä enemmän optikko-opiskelijoista olivat naisia. (Lahti 2009; Liukkonen 1978: 18.)

Koulutus kesti neljä vuotta ja opetus järjestettiin niin, että lukukausi oli pituudeltaan 20 viikkoa ja viikon työtuntimääräksi kertyi 36 tuntia. Työharjoittelut järjestettiin jokaisena lukukautena neljän viikon pituisina jaksoina. Ensimmäisenä syksynä eli vuonna 1978

koulussa aloitti opiskelunsa 24 opiskelijaa, tammikuussa 1979 aloitti 24 opiskelijaa. Syksyllä 1979 hakijoita oli 1748, joista soveltuvuustesteihin pääsi 80. Kouluun valittiin soveltuvuustestien perusteella 32 opiskelijaa. Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen Optikkojaostosta valmistui kurssit numero 1-20. (Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, vuosikertomus 1978-1979 ja 1979-1980; Liukkonen 1978: 18.)

Vuosien varrella optikkojaostossa, joka myöhemmin vaihtoi nimensä optikko-osastoksi, tapahtui hyvin suuria myllerryksiä. Esimerkkinä näistä myllerryksistä on se, että vuonna 1980 opiskelijat olivat lakossa, koska he eivät kokeneet sairaanhoito-oppilaitoksen organisaation pystyvän palvelemaan optikkokoulutusta parhaalla mahdollisella tavalla. Opetusta ei pystytty järjestämään vuoden 1980 syksyllä, koska valtio ei maksanut optikko-opettajille heidän vaatimaansa palkkamäärää. Opiskelijalakko sai runsaasti huomiota myös tiedotusvälineissä. Seurauksena siitä, ettei optikko-opettajille maksettu heidän pyytämiään palkkoja, alkoi koulutus 5.8.1980 ilman päätoimisia optikko-opettajia. Opiskelijoiden lukujärjestykset olivat osin vajaan. Optometrian tunnit pidettiin luento-opettajien voimin. Kuitenkin jo vuoden 1981 lopulla optikkojaostossa vallitsi hyvä henki ja opetus toteutui opetussuunnitelman mukaisesti. Samoihin aikoihin Instrumentarium Oy suunnitteli aloittavansa uudelleen oman koulutuksensa, mikä lisäsi osaltaan paineita optikkojaostossa. (Valtion toimesta toteutettavan optikkokoulutuksen vaiheet 1981.)

6.1.3 Täydennys- ja aikuiskoulutus

Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksessa toimi 1.8.1987 alkaen Aikuiskoulutusosasto (AKO), jonka tehtävänä oli huolehtia terveydenhuollon tai lähialan eli sosiaalihuollon ammatillisesta perus- ja lisäkoulutuksesta. Kaikki ammatillisen peruskoulutuksen jälkeinen koulutus luettiin lisäkoulutukseksi, joka jakautui täydennyskoulutukseen, työelämän muutosten aiheuttamiin työtehtävien muutoksiin sekä uudelleenkoulutukseen. Ammatillisella lisäkoulutuksella pyrittiin ylläpitämään ja kehittämään terveydenhuollon alalla toimivien henkilöiden ammattitaitoa. Ammatillinen lisäkoulutus tarkoitti tietyllä alalla jo toimivien ammattilaisten lisä- tai täydennyskoulutusta välittömässä yhteydessä työelämään, jolloin pystyttiin reagoimaan työelämän tarpeisiin mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja tehokkaasti.

Optikkokoulutuksen kannalta ammatillinen täydennyskoulutus tarkoitti sitä, että optikoille järjestettiin piilolasikurssi, heikkonäköisten optisten apuneuvojen sovituskurssi, sekä jatkokoulutuksena ortoptiikan ja optoergonomian koulutusta perusopintojen lisäksi. Nykypäivänakin optikoille ja optometristeille järjestetään lisäkoulutuksena muun muassa piilolasikurssi, joka antaa valtuuden piilolasien sovitukseen, työnäkemisen kurssi sekä heikkonäköisten apuvälineiden sovituskurssi. (Johtokunnan pk 8.10.1987.)

6.2 Suuria vaikuttajia

Useat eri henkilöt omilla toiminnoillaan ovat edesauttaneet optisen alan koulutuksen kehittymistä kojemaakareista ja mestari-kisälli –koulutuksesta nykypäivän optikkokoulutukseen. Aiemmissä kappaleissa on käynyt muutamia suurten vaikuttajien nimiä ilmi, joten tässä kappaleessa pääpaino on henkilöillä, jotka ovat olleet merkittäviä henkilöitä koulutuksen saralla 1970 –luvun loppupuolelta.

6.2.1 Rehtori Leila Lahti

Leila Lahti on ensimmäiseltä koulutukseltaan sairaanhoitaja. Sairaanhoitajan lisäksi hän on muun muassa kouluttautunut hammashoitajaksi, erikoissairaanhoitajaksi ja sairaanhoidon opettajaksi. Hän on myös kasvatustieteiden maisteri. Hänestä tuli Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen rehtori vuonna 1975. Kun Leila Lahdesta tuli oppilaitoksen rehtori, oli koulussa noin 300 opiskelijaa, mutta muutaman vuoden päästä opiskelijoita oli jo 1200. Silloin koettiin, että uusille aloille ja koulutuksen lisäämiselle oli tarvetta.

Leila Lahti oli mukana useissa eri terveystalojen erikoisammattien projekteissa, joissa suunniteltiin erikoisammattien opetussuunnitelmia. Optikkokoulutus oli yksi näistä erikoisammateista. Rehtorina Leila Lahti käytti suuren osan ajastaan optikkokoulutukseen ja sen kehittämiseen. Useat henkilöt ovat sanoneetkin Lahdelle, että toimiessaan rehtorina, hän käytti 90 prosenttia ajastaan optikkokoulutuksen läpiviemiseen ja kehittämiseen ja loput 10 prosenttia ajastaan hän käytti muihin aloihin. Leila Lahti oli erittäin pidetty ja arvostettu rehtorina. Tunnustuksena Leila Lahdelle merkittävästä työstä optisen alan koulutuksen parissa Optikko Kilta, joka koostuu jo eläkkeellä olevista optikoista, myönsi hänelle Optikko Killan kunniajäsenyyden, vaikkei hän ole koulutukseltaan optikko. Kyseisellä tunnustuksella haluttiin muistaa hänen merkittävää rooliaan optisella alalla. Optisen alan tunnustuksen lisäksi Leila Lahti sai vuonna 1994 Suomen Tasa-

vallan Presidentin myöntämän arvonimen Terveystieteiden neuvoston. (Arvola ym. 2008, Korja – Liukkonen 2008, Lahti 2008.)

6.2.2 Liitot ja yhdistykset

Optisella alalla eri liitot ja yhdistykset ovat toimineet aktiivisesti myös koulutuksen saralla. Muun muassa Suomen Silmäoptikkojen Liitto ry ja Optikko-yhdistys ovat omilla toimillaan vaikuttaneet vahvasti siihen millainen optikkokoulutus Suomessa nykypäivänä on. Esimerkkinä tästä on se, että Suomen Silmäoptikkojen Liitto ry:n puheenjohtajalla Ilkka Liukkosella on kautta aikojen ollut syvä ja laaja näkemys, siitä minkälainen optikkokoulutus tulisi olla ja mihin suuntaan sitä tulisi kehittää. (Lahti 2008.)

6.2.3 Optikkojaoston Oppilaskunta, OJO

Optikkojaoston Oppilaskunta, joka on myös vuosikymmenten ajan tunnettu nimellä OJO, on ollut hyvin aktiivisena osallistujana optikkokoulutuksen kehittymisessä. Aika ajoin sen toiminta on ollut hyvin merkittävässä roolissa jopa opintosuunnitelmia tehtäessä.

OJO sai virallisen alkunsa, kun optikkokoulutus siirtyi valtiolle ja Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen alaisuuteen vuonna 1978. Aikaisemmin optikko-oppilaat olivat muodostaneet oppilaskuntia, mutta ne olivat olleet pääosin kurssikohtaisia. Kun koulutus siirtyi valtiolle, koettiin, että tulevat kurssit voisivat mahdollisimman laajasti saada tietoa ja kokemuksia vanhemmilta kursseilta. OJO sai alunperin nimensä puhtaasti lyhennyksenä Optikkojaoston Oppilaskunnasta, mutta pian huomattiin, että *ojo* tarkoittaa espanjaksi silmää, joten nimi oli varsin sopiva optikko-oppilaille.

Oppilaskunta koostui optikko-oppilaista, nykyään optometrian opiskelijoista, ja jäsenyys OJO:ssa alkoi opiskeluiden alussa ja päättyi automaattisesti opiskeluiden päättyessä. Oppilaskunnassa pystyi olemaan myös kannatusjäsenenä, jos jo töissä oleva optikko maksoi jäsenmaksun. Lisäksi oppilaskuntaan voi päästä myös kunniajäseneksi ansioiduttuaan hyvin työelämän saralla.

Optikkojaoston Oppilaskunnan tehtävänä, kautta sen olemassaoloajan, on ollut auttaa opiskelijoita opiskeluun liittyvissä asioissa sekä pyrkiä järjestämään vapaa-ajan toimin-

taa optikoiksi opiskeleville. Vapaa-ajan riennoista tunnetuimpia varmasti ovat jo menneisyyteen jääneet Rilliralli sekä Liikuntarieha.

OJO on kaiken vapaa-ajan toiminnan järjestämisen ohella ollut erittäin voimakkaasti optikkokoulutuksen kehittämisen kannalla kautta aikojen. 1980-luvulla OJO kävi vilkasta kirjeenvaihtoa oppilaitoksen rehtorin Leila Lahden kanssa, antaen kritiikkiä ja parannusehdotuksia koulutukseen liittyvistä asioista sekä pitämässä optikkokoulutuksen puolia. Rehtori Leila Lahti kävi heidän kanssaan kirjeenvaihtoa ja omien sanojensa mukaan hän piti sitä hyvänä asiana, vaikkakaan kaikkea ei aina pystytty ottamaan huomioon, mitä OJO olisi halunnut. Vielä nykypäivänä OJO toimii aktiivisena oppilaskuntana. (Lahti 2008; Korja - Liukkonen 2008; Värre 1978: 4-5.)

6.3 Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitos, Optikko-osasto ja Optometrianosasto

Vuonna 1987 annettu asetus terveydenhuolto-oppilaitoksista (Asetus 501/87) antoi mahdollisuuden oppilaitoksen nimen muuttamiseen. Ammattikasvatushallituksen sairaanhoito-oppilaitosten rehtoreiden neuvottelupäivillä kesäkuussa 1987 sovittiin, että nimenmuutosta haluavat oppilaitokset tekevät ehdotuksensa uudesta nimestään vuoden 1987 loppuun mennessä. Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksessa oli jo aiemmissa keskusteluissa todettu, että sairaanhoito-oppilaitos –nimi ei kuvannut oppilaitoksen luonnetta parhaalla mahdollisella tavalla. Oppilaitoksessa opiskeltiin paljon aloja, jotka eivät varsinaisesti liittyneet sairaanhoitoon. Tämän seurauksena Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen johtokunnan kokouksessa 9.11.1987 päätettiin, että oppilaitos muuttaisi nimensä muotoon Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitos. (Johtokunnan pk 9.11.1987.)

Nimenmuutos ei vaikuttanut optikko-osaston toimintaan juuri lainkaan. Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen optikko-osastolta, loppuvuodesta 1994 lähtien optometrianosastolta, valmistui yhteensä kymmenen kurssia optikoita, eli kurssit numero 21-30. Vuodesta 1987 lähtien optikkokoulutuksessa oli kaksi eri linjaa, lukiopohjainen sekä peruskoulupohjainen. Opiskelijat, jotka olivat käyneet lukion, valmistuivat 3,5 vuodessa. Kun taas opiskelijat, jotka eivät olleet käyneet lukiota, valmistuivat 4 vuodessa. Kouluun valittiin syksyisin peruskoulupohjainen kurssi ja keväisin lukiopohjainen kurssi. (Korja - Liukkonen 2008.)

Optikkokoulutuksessa kokeiltiin myös oppisopimusjärjestelmää. Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen 30. kurssi oli niin kutsuttu oppisopimuskurssi, joka suoritti opintonsa vuosina 1994-1998. Lisäksi optikkokoulutuksessa oli niin kutsuttu ruotsinkielisten kiintiö Lääninhallituksen päätöksellä vuodesta 1987 lähtien. Kiintiöllä tarkoitettiin kahden ruotsinkielisen opiskelijan valintaa. Varsinainen ruotsinkielinen kurssi numero 14 aloitti opinnot vuonna 1987 ja päätti opinnot vuonna 1990. Tämä oli optikkokoulutuksen historian ainoa täysin ruotsinkielinen kurssi. (Lahti 2009.)

6.3.1 Optikosta optometristiksi

Suomessa optikko mielletään henkilöksi, joka tekee näöntarkastuksia, mahdollisesti valmistaa silmälaseja ja osallistuu optikkomyymälässä asiakaspalveluun. Ulkomailla sanalle ”optikko” (*engl. optician*) on useita merkityksiä. Optikko esimerkiksi Yhdysvalloissa valmistaa silmälaseja, mutta ei saa tehdä näöntarkastuksia, kun taas optometristi saa tehdä näöntarkastuksia. Optikko ammattinimike on tuttu suomalaisille, mutta kansainvälisen yhteistyön lisääntyessä muiden maiden kanssa optikko –nimike koettiin hankalaksi juuri sen moniselitteisyyden vuoksi.

Kansainvälisen toiminnan, eli yhteistyön eri maiden optisen alan koulujen kanssa, lisääntyessä jouduttiin jatkuvasti selvittämään, mitä suomalainen optikko tekee ja minkälainen on optikon koulutus. Usein jouduttiin myös selittämään, miten koulutus asettuu kansainvälisessä vertailussa. Tämän vuoksi optikko-osasto esitti Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen johtokunnalle optikko-osaston nimen muutosta optometrianosastoksi syksyllä 1994. Perusteluina olivat edellä mainitut seikat liittyen kansainväliseen yhteistyöhön sekä opetussuunnitelmassa jo ollut nimitys ”Optometrian opinnot”. Lisäksi koettiin, että optometria –sana kuvaisi selkeämmin sen hetkistä koulutusta. Nimenmuutos hyväksyttiin ja optikko-osasto muuttui optometrian osastoksi, sillä jo vuoden 1994 lopulla virallisissa asiakirjoissa käytettiin optometria osaston nimeä. Tutkintonimikkeen muuttuessa myös muut koulutusohjelmat muuttivat nimeään koulutustaan paremmin vastaavaksi. (Korja 1994: kirje johtokunnalle.)

Vuodesta 1995 optometrianosastolta valmistuneet opiskelijat valmistuivat optikoiksi, kunnes elokuussa vuonna 1996 tutkintonimike muuttui optometristiksi, sillä koulutus siirtyi Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksesta ammattikorkeakoulutasoiseksi, oppilaitoksena Helsingin ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun aikana valmistu-

neet ja nykyisinkin valmistuvat opiskelijat merkittäen valmistumisen yhteydessä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen (TEO) rekisteriin laillistetuiksi optikoiksi, vaikka tutkintonimike onkin optometrismi. (Korja 1996 & 1998: Optometrian koulutuksen neuvottelukunnan kokousten muistiot.)

7 KOHTI AMMATTIKORKEAKOULUA

Suomessa elettiin voimakasta kansainvälistymisen aikaa 1990-luvulla kaikilla elämän osa-alueilla. Kansainvälistymistä haluttiin lisätä myös koulutuksessa, jotta Suomessa koulutuksensa saaneet voisivat olla samalla tasolla ulkomaisten saman alan koulutuksen saaneiden kanssa. Koulutusrintamalla tuohon aikaan peruskoulun ja lukion käyneiden oppilaiden jatkokoulutusmahdollisuuksina olivat yliopistot ja eri alojen oppilaitokset. Suomessa otettiin käyttöön niin sanottu duaalimalli. Siinä korkea-asteen opetusta antavat sekä yliopistot että ammattikorkeakoulut. Ennen duaalimallin käyttöönottoa ainoastaan lukion käyneet henkilöt pystyivät hakemaan korkeakouluihin. Duaalimallin tarkoituksena on mahdollistaa muidenkin kuin lukion käyneiden hakijoiden korkeakouluopiskelut. Ammattikorkeakoulutusta voisi tässä mielessä kutsua eräänlaisena umpikujien poistajana. Yliopistoja pidetään edelleenkin enemmän tieteelliseen tietoon perustuvina oppilaitoksina, kun taas ammattikorkeakouluissa painotus on enemmän käytäntöön suuntautuva. Duaalimallilla pyrittiin parantamaan suomalaista koulutusjärjestelmää. Tiedekorkeakoulujen rinnalle haluttiin luoda ammattikorkeakoulut. Näin oppilaitoksilla olisi enemmän valmiuksia vastata yhteiskunnan ja työelämän muuttuviin tarpeisiin sekä mahdollistaa jatko-opinnot henkilöille, jotka eivät olleet suorittaneet lukiota. (Jauhola, Esa 2007; Lahti 2008; Sarkomaa, Sari 2007.)

Ammattikorkeakoulut kuuluvat Opetusministeriön hallinnonalaan. Koulut ovat kunnallisia tai yksityisiä, joiden toimiluvat Valtioneuvosto myöntää. Toimilupa sisältää määräykset ammattikorkeakoulun koulutustehtävästä, koulutusaloista, opiskelijamäärästä ja sijaintipaikoista. Sisäisissä asioissa ammattikorkeakoululla on itsehallinto ja sisäisestä hallinnosta huolehtivat hallitus ja rehtori. Talousarviosta ja strategisesta kehittämisestä päättää ammattikorkeakoulun ylläpitäjä. Ammattikorkeakouluja ohjataan tavoiteohjauksella, ja sen aloituspaikoista sekä hankerahoituksesta sovitaan vuosittain. Ammattikorkeakoulu, opetusministeriö ja ammattikorkeakoulun ylläpitäjä tekivät alkuun kolmevuotisen tavoitesopimukset. Sopimuksissa asetettiin keskeisimmät tavoitteet kansallisen

korkeakoulupolitiikasta, ammattikorkeakoulujen seurannasta sekä keskeisistä valtakunnallisista kehittämishankkeista.

Ammattikorkeakoulun tärkeimpiin tehtäviin kuuluu vastaaminen koulutuksen ja muun toiminnan laatutasosta ja jatkuvasta kehittämisestä. Koulun tulee osallistua määräajoin ulkopuoliseen laadunarviointiin, jonka lisäksi sen tulee julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Opetusministeriö myöntää rahoitusta ammattikorkeakoululle. Se koostuu perusrahoituksesta, hanke- ja tuloksellisuusrahoituksesta sekä ammattikorkeakoulujen yhteisten menojen rahoituksesta. Opiskelijaa kohti määrätään yksikköhinta, joka lasketaan neljän vuoden välein todellisten kustannusten perusteella. Hinnan suuruuteen vaikuttavat erikoulutusalojen opiskelijamäärät sekä ammattikorkeakoulussa suoritettujen tutkintojen määrä kahden vuoden aikana.

”Tutkinto-opiskelu ammattikorkeakoulussa johtaa korkeakoulututkintoon ja käytännön ammattitaitoon. Opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja, ammattitaitoa edistävää harjoittelua sekä opinnäytetyö. Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta ja siihen voi saada opintotukea.” (Opetusministeriö: ammattikorkeakoulutus.)

7.1 Ammattikorkeakoululaki

Vuonna 1995 maaliskuun 3. päivänä, eduskunnassa annettiin laki koskien ammattikorkeakoulua, muuan muassa sitä koskevia tehtäviä ja tavoitteita, säännöksiä.

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin, tukea yksilön ammatillista kasvua ja harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa ja alueen elinkeinorakenteen huomioon ottavaa soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä.(Laki ammattikorkeakouluista.)

Ammattikorkeakoulun tehtäväksi tuli siis kouluttaa opiskelijat työelämän vaatimuksiin, tarjoten edellytykset ammatillisiin asiantuntijatehtäviin tutkimukseen ja taiteellisiin läh-

tökohtiin perustuvalla korkeakouluopetuksella. Työelämä ja sen eri toimialueet olivat merkittävässä roolissa ammattikorkeakoulua koskevaa lakia toteuttaessa.

Ammattikorkeakoulussa voi suorittaa niin ammattikorkeakoulututkintoja kuin ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja, jotka ovat kumpikin korkeakoulututkintoja. Suoritettuun tutkintoon liitetään asianomaisen koulutusalan nimi sekä tutkintonimike ja ammattikorkeakoulututkinnon osalta tarvittaessa lyhenne AMK ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon osalta lyhenne ylempi AMK.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien ja niiden opetussuunnitelmien tulee olla laajuudeltaan vähintään kolmen ja enintään neljän lukuvuoden päätoimisten opintojen mittaisia. Erityisestä syystä tutkinto voi olla neljääkin vuotta laajempi. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien ja niiden opetussuunnitelmien tulee olla laajuudeltaan vähintään yhden lukuvuoden ja enintään puolentoista vuoden päätoimisten opintojen mittaisia. (Laki ammattikorkeakouluista.)

Yleensä ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot ovat laajuudeltaan 210 opintopistettä, mikä tarkoittaa ajallisesti 3,5 vuoden opiskelua, mutta poikkeuksiakin on. Esimerkiksi kätilöt opiskelevat 4,5 vuotta, mutta heidän tutkintonsa on laajempi kuin tavallisesti, yhteensä opintopistettä 270.

Ammattikorkeakoululaissa on oma kohtansa opiskelijavalinnoista. Ammattikorkeakouluun opiskelijaksi voidaan valita henkilö, joka on suorittanut lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon, ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavat aikaisemmat opinnot, tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon. Opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeen järjestämisestä päättää kukin ammattikorkeakoulu itsenäisesti, yleisesti ammattikorkeakouluihin haetaan yhteishauulla kerran tai kaksi kertaa vuodessa.

Edellä on mainittu merkittävimpiä kohtia ammattikorkeakoululaista. Laissa on lisäksi säädetty muun muassa ammattikorkeakoulun ylläpitämisestä, laadunarvioinnista, ammattikorkeakoulun hallituksesta sekä tarkemmin opetuksesta ja tutkinnoista. (Ranta 1999: 64–70.)

7.2 Helsingin ammattikorkeakoulu, Stadia

Suomessa ammattikorkeakoulut aloittivat virallisesti toimintansa vuonna 1996, koska aikaisemmin vastaavaa koulutusmuotoa maassamme ei ollut. Toiminta aloitettiin siis kaikissa oppilaitoksissa väliaikaisen ammattikorkeakoulun nimissä uuden duaalimallin käyttöönnoton vuoksi sekä ratkaisuna kasvaviin kustannushuoliin. Vuonna 1996 Helsingin ammattikorkeakoulu aloitti väliaikaisena ammattikorkeakouluna, mutta jo vuonna 1999 se sai luopua väliaikaisen leimastaan. Helsingin ammattikorkeakoulu otti käyttöönsä markkinointinimen, Stadia, vuonna 2001. Ammattikorkeakoulun ylläpitäjä oli Helsingin kaupunki, ja koulu oli kaupunginhallituksen alainen virasto. Stadia oli vuosituhannenvaihteen jälkeen yksi Suomen suurimmista ja tunnetuimmista ammattikorkeakouluista, ja se lisäsi vuosi vuodelta suosiotaan ensisijaisena opiskelupaikkana. (Lahti 2008; Korja - Liukkonen 2008.)

Optometrianosasto, joka myöhemmin muuttui optometrian koulutusohjelmaksi, toimi Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksessa, kun ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa. Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen muuttuessa Helsingin ammattikorkeakouluksi myös optikoksi haluavien oppilaiden koulutus siirtyi ammattikorkeakouluun.

Optometrian koulutusohjelmaan haettiin perinteisesti kaksi kertaa vuodessa yhteishaulilla. Vuonna 2007 koulutusohjelmassa tehtiin kuitenkin päätös, jonka mukaan kouluun otetaan uusia opiskelijoita vain kerran vuodessa, kevään yhteishaulilla, jolloin aloitus oli aina syksyllä. Tällaiset opiskelijaryhmät ovat SO06S1, SO07S1, SO08S1 ja SO09S1. Optometrian koulutusohjelmaan valitaan opiskelijat vuodesta 2010 lähtien jälleen kaksi kertaa vuodessa. Koulutus kesti normaalisti 3,5 vuotta ja opinnot ovat laajuudeltaan 210 opintopistettä.

Vuonna 2005 opetussuunnitelmaa uusittiin, jolloin joidenkin opintojen paikkaa muutettiin ajallisessa mielessä hyvinkin merkittävästi verrattuna vanhaan opintosuunnitelmaan. Vuoden 2005 syksyllä aloittaneella SO05S1 – ryhmä aloitti opiskelunsa uudella opintosuunnitelmalla. Edellä mainittu ryhmä oli myös ensimmäinen optometrian koulutusohjelman ryhmä. Se aloitti opiskelunsa Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa ja valmistui uudesta Metropolia ammattikorkeakoulusta joulukuussa 2008.

Opintoja on kaikissa Suomen korkeakouluissa mitattu opintoviikoilla vuoteen 2005 asti, mutta vuodesta 2005 alkaen aina vuoteen 2010 asti opintoviikkojen käytöstä luovutaan asteittain ja tilalle tulevat opintopisteet. Syynä tähän oli se, että Suomen ammattikorkeakouluissa tulisi olla samanlaiset opintojen mitoituserusteet kuin eurooppalaisissa korkeakouluissa. Keskeisenä tavoitteena mitoituusuudistuksessa oli taata opintojen läpinäkyvyys ja ymmärrettävyys sekä riittävä yhdenmukainen osaamisen taso. Helsingin ammattikorkeakoulussa opintopisteet otettiin käyttöön jo vuonna 2005. 60 opintopistettä, eli 40 entistä opintoviikkoa, vastaa yhden vuoden täysipainoista opiskelua tai 1600 tuntia. (Konkola 2004: 1.)

Verrattaessa ammattikorkeakoulun ja opistotasoisien koulun opintojen painotuksia keskenään, on huomattavissa selkeä ero näiden kahden koulutusmuodon välillä. Opistossa keskityttiin muun muassa enemmän silmälasien valmistamiseen, kun taas ammattikorkeakoulussa keskitytään enemmän silmän terveydentilan tutkimiseen. Myös opetusmenetelmät ovat muuttuneet vuosien saatossa niin, että opistossa opetettiin enemmän opiskelijoita ja ammattikorkeakoulussa painotetaan opiskelijoiden omaan itsenäiseen oppimiseen. (Korja - Liukkonen 2008.)

7.3 Metropolia ammattikorkeakoulu

Espoon ja Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu Evtek ja Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia yhdistyivät 1.8.2008. Uusi koulu sai nimekseen Metropolia ammattikorkeakoulun muodostaen samalla Suomen suurimman ammattikorkeakoulun. Uutta ammattikorkeakoulua valmisteltiin kaksi vuotta, jotta muutos olisi mahdollisimman kivuton. Metropolia on osakeyhtiö, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, jossa osakkaina on muun muassa Helsingin, Espoon, Kauniaisen ja Vantaan kaupungit sekä Kirkkonummen kunta. Toimitusjohtajana on Stadian entinen rehtori Riitta Konkola, joka samalla toimii uuden ammattikorkeakoulun rehtorina. (Salo 2008: 4-6.)

Metropolia ammattikorkeakoulussa ammattikorkeakoulututkintoon johtavassa koulutuksessa on yhteensä 49 koulutusohjelmaa. Näiden lisäksi on 15 koulutusohjelmaa, jotka johtavat ylempään ammattikorkeakoulututkintoon. Metropolia ammattikorkeakoulussa on neljä eri koulutusala: kulttuuri, liiketalous, sosiaali- ja terveysala sekä tekniik-

ka ja liikenne. Päätoimisena opetuskielenä on suomi, mutta osassa koulutusaloja opetusta tarjotaan myös englanniksi. Metropoliassa oli vuonna 2008 opiskelijoita noin 12 000 ja henkilökuntaa noin 1 100. (Mahkonen 2008: 3.)

Stadian ammattikorkeakoulussa ollut optometrian koulutusohjelma siirtyi Metropolia ammattikorkeakoulun alaisuuteen kuten muutkin koulutusohjelmat. Optometristiopiskelijoille muutos Stadiasta Metropoliaan ei tuonut suuria muutoksia nimenmuutoksen lisäksi. Koulutusohjelmaan edelleenkin haetaan kevään yhteishaun kautta, jolloin opinnot alkavat elokuun lopulla. Vuodesta 2010 lähtien koulutusohjelmassa siirrytään vanhaan järjestelyyn valita opiskelijoita kaksi kertaa vuodessa. Uusia opiskelijoita valitaan 46 vuosittain. Opiskelijoiksi pyrkiville järjestetään yksipäiväiset valintakokeet. Ne sisältävät valintakokeeseen valmistavan tehtävän luovuttamisen, ryhmätilanteen sekä opettajan hakijakohtaisen haastattelun. Kun opiskelija tulee valituksi koulutusohjelmaan, hänen koulutuksensa laajuus on 210 opintopistettä, mikä vastaa 3,5 vuoden opintoja. Nykyisin opiskelijat voivat valmistua useammin kuin kaksi kertaa vuodessa. (Mahkonen 2008: 35, Salo 2008: 4-6.)

7.4 Oulun ammattikorkeakoulu

Oulussa toimiva Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK) kouluttaa laillistettuja optikoita. Koulu aloitti optikkokoulutustoimintansa vuonna 1987, jolloin se ei vielä ollut ammattikorkeakoulu vaan opistotason koulu. Koulutus Oulussa aloitettiin, koska koettiin, että Suomessa tarvitaan toinenkin optikoita kouluttava oppilaitos Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen optikko-osaston rinnalle.

Ensimmäisellä kurssilla oli 20 opiskelijaa ja opiskelijamäärä on pysynyt vuosien varrella suhteellisen vakiona. Vuonna 2008 24 uutta opiskelijaa aloitti opintonsa. Opinnot ovat kestoaltaan nykyisin samanpituiset kuin Metropolia ammattikorkeakoulussa, eli 3,5 vuotta, mikä vastaa 210 opintopistettä. Vuosien varrella koulutuksen pituus on vaihdellut 4,5 vuoden ja 3,5 vuoden välillä, johtuen opiskelijoiden aiemmista opinnoista, aivan kuten Helsingin koulussakin. Oulun ammattikoulun optometrian koulutusohjelmaan haetaan yhteishaun kautta kerran vuodessa. Oulussa on erilainen opintosuunnitelma kuin Helsingin koulussa.

Koulutus Oulun optometrian koulutusohjelmassa pyrkii elämään ajan ja ammatin haasteiden mukana. Tämä tarkoittaa sitä, että koulutuksen painotuksia on muutettu vuosien varrella soveltumaan paremmin työelämän ja optikon ammatin kunakin aikana vallitseviin haasteisiin. (Laitinen 2008.)

8 OPTIKKOSORMUS

Ammattia kuvaavia sormuksia, joihin optikkosormuskin kuuluu, pidettiin korkeassa arvossaan muutama vuosikymmen sitten. Nykypäivänä niiden arvostus on ollut vähäisempää. Optikkosormus on ollut aikaisemmin jokaiselle valmistuvalle optikolle lähes ylioppilaslakkiin ylioppilasjuhlissa verrattavissa oleva symboli. Valmistumisen yhteydessä jaettiin sormukset, jotka laitettiin sormeen yhtä aikaa. Sormuksia on kahta eri versiota, alkuperäinen ja iso sekä alkuperäisestä sormuksesta kevennetty versio. Kummasakin sormuksessa on kuvattuna Zeiss Tessar -linssiyhdistelmä, jonka fyysikko Paul Rudolf suunnitteli vuonna 1902. Linssiyhdistelmää käytetään edelleenkin valokuvakameroissa.

Optikkosormukset ovat kaikki numeroituja, joten sormus on kantajalleen hyvin henkilökohtainen ja tärkeä asia. Helsingin koulussa sormusten numerointi aloitettiin numerosta 1 ja Oulussa sen sijaan numerosta 1000. 2000 – lukua lähestyttäessä optikkosormuksen suosio pikkuhiljaa hiipui niin Helsingin kuin Oulun ammattikorkeakoulussa. Optikkosormusta ei enää jaeta kummassakaan edellä mainitussa koulussa valmistumisen yhteydessä kuten ennen. (Korja – Liukkonen 2008.)

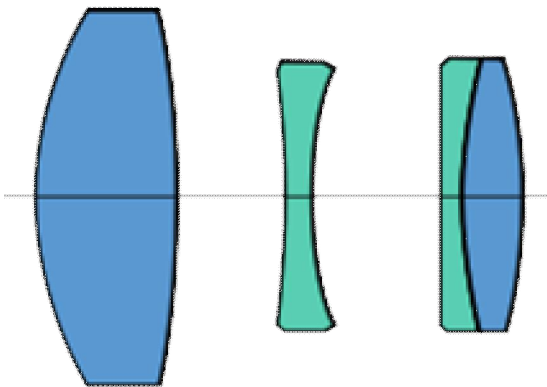
8.1 Zeiss Tessar -linssiyhdistelmä

Zeissin Tessar –linssi on tunnettu kameranlinssi, jonka Paul Rudolf kehitti työskennellessään Zeissin optisessa yrityksessä. Linssi on Zeissin patentoima, ja linssityyppi on yleisesti tunnettu Zeiss Tessarina.

Yleinen harhaluulo on, että Zeiss Tessar –linssiyhdistelmä on suunniteltu eräästä toisesta tunnetusta linssiyhdistelmästä vaihtamalla vain etulinssi värihajoamattomaan linssiyhdistelmään. Paul Rudolf kuitenkin kehitti Zeiss Tessar –linssiyhdistelmän oman keksintönsä, Unar –linssin, pohjalta muuttamalla muutamia etulinssisiä linssiyhdistelmässään. Tessar –nimen juuret ovat kreikankielessä (τέσσερα). Tessar –linssiyhdistelmä

koostuu neljästä elementistä, jotka ovat kolmessa ryhmässä. Zeiss Tessar koostuu yhdestä positiivisesta kruunulaselementistä (edessä), yhdestä negatiivisesta piilasista (keskellä) sekä negatiivisesta plano-koverasta linssistä, joka on liitetty positiiviseen kuperaan linssiin (perällä). Linssiyhdistelmä on myös saanut lempinimen, ”pannukakku linssi”, sen ohuen muodon vuoksi.

Zeiss Tessar –linssiyhdistelmässä merkittäväntä on sen värihajoamattomuus. Värihajonta näkyy esimerkiksi valokuvan reuna-alueilla. Yleensä kameroiden objektiivien rakenteeseen jää vajavaisuuksia, jotka aiheuttavat kuvan värien erilaista taipumista. Kirkkaiisiin täpliin syntyy tällöin selvästi näkyvät sininen ja punainen reuna. Tessar –linseillä kuva on täysin värihajoamaton. (Wikipedia 2008.)

Kuvio 3. Zeiss Tessar – linssiyhdistelmä. (Zeiss Tessar, Wikipedia 19.1.2009.)

8.2 Alkuperäinen sormus

Optikkosormukset on suunniteltu ja valmistettu Lahden kultaseppäkoulussa. Siellä kokeneemmat ja valmistumisen kynnyksellä olevat kultaseppäoppilaat tekivät sormukset oppilastöinä. Zeissin Tessar – linssiyhdistelmä on erittäin pieni ja tarkkaa työtä vaativa yksityiskohta. Vuosien varrella sen onnistumisessa on ollut ongelmia. Tämän vuoksi kyseisen sormuksen tekevät valmistuvat kultaseppäoppilaat.

Optikkosormusta, aivan kuten mitä tahansa ammattisormusta, tulisi käyttää etusormessa. Miehet käyttävätkin sitä lähes poikkeuksetta etusormessaan, mutta naiset alkoivat käyttää sormusta pikkurillissään. Suuri sormus oli kuitenkin erittäin raskas käytettäväksi pikkusormessa, minkä takia siitä suunniteltiin kevyempi versio. (Korja – Liukkonen 2008.)

Kuvio 4. Optikkosormus kelta- ja valkokultaisena.

8.3 Kevennetty versio

Kevennetty versio optikkosormuksesta valmistettiin vuonna 1979 valmistuneille optikoille. Naiset kokivat, että alkuperäinen sormus oli liian kookas pikkusormuksessa käytettäväksi. He halusivat sormuksesta kevyemmän version. Kevennetyssä sormuksessa on sama Zeissin Tessar – linssiyhdistelmä kuin alkuperäisessä optikkosormuksessa, mutta se on vain pienemmässä mittakaavassa. Kevyempi sormus oli varsinkin naisten suosiossa. (Korja – Liukkonen 2008.)

Nykyisin optikkosormus ei ole enää merkittävässä roolissa valmistumisen yhteydessä. Syynä tähän saattaa olla tietämättömyys sormuksen merkityksestä ja koko sormuksen olemassa olost.

9 POHDINTA

Historiantutkimus tutkimusalana oli varsin tuntematon kummallekin meistä, kun päätimme tehdä opinnäytetyömme suomalaisen optikkokoulutuksen historiasta ja sen kehittymisestä vuosien saatossa. Työn alkuvaiheilla emme ymmärtäneet, miten paljon työtä historiassa tapahtuneita asioita tutkiminen tuottaisi. Suhtauduimme työhön varsin kevyesti. Työskenneltyämme tovin työn parissa oivalsimme, että tutkimusaiheen rajaus on

tehtävä erittäin huolellisesti, jottei tutkimus pääse ajautumaan sivupoluille. Koimme, että ilman huolellista ja tinkimätöntä aiheenrajausta opinnäytetyö olisi laajuudeltaan kasvanut hallitsemattomaksi.

Olisimme saaneet enemmänkin koulutusta koskevaa tietoa esimerkiksi keskittymällä tarkemmin eri koulujen opetussuunnitelmiin. Tällöin työ olisi muuttanut alkuperäistä suuntaansa. Tarkoituksenamme ei siis ollut koota jokaisessa koulussa opetettuja oppiaineita, eikä opintojen sijoittumista ja painotuksia työhömmе. Tutkimuslähtökohtanamme oli selvittää, mitä suomalaisen koulutuksen historiassa on tapahtunut koulun alkuvaiheilta nykyhetkeen. Tarkoituksenamme ei ollut selvittää, miten opintosuunnitelmat ovat muuttuneet ajan saatossa. Työssämme kuitenkin sivutaan niitä pääpiirteittäin, koska eri oppiaineet liittyvät koulutukseen hyvin läheisesti. Tarkoituksena oli saada aikaiseksi selkeän kokonaisuus optikkokoulutuksesta lähtien ajasta, jolloin ei ollut koulumuotoista opetusta, aikaan, jolloin siirryttiin optikkaa kouluttaviin kouluihin ja siitä nykypäivän koulutukseen saakka.

Käytimme haastatteluja yhtenä tiedonkeruun menetelmänä, jolloin osa saadusta tiedosta ei ollut kirjoista luettavissa, vaan se perustui muistiin. Pyrimme haastattelemaan ainakin kahta henkilöä samanaikaisesti, jolloin he joissain tapauksissa pystyivät varmistamaan toisen kertomat tiedot todeksi sekä täydentämään niitä. Koimme, että juuri haastatteluisa saadut tiedot toivat työllemme lisää syvyyttä yksityiskohtien kautta. Jälkikäteen ajateltuna olisi mielenkiintoista vielä haastatella samoja henkilöitä uudestaan, sillä nyt tietämyksemme aiheesta on huomattavasti laajempi kuin ensimmäisellä haastattelukerralla. Tällöin voisimme saada vieläkin syvällisempää tietoa aiheesta.

Opinnäytetyömme aineiston kerääminen vaati yllättävän paljon aikaa. Työssämme tarvittavaa tietoa oli monissa eri lähteissä ja usein se oli niin sanotusti pienissä paloissa, joista lopulta onnistuimme kokoamaan palapelin. Aiheestamme kuitenkin löytyi lopulta enemmän tietoa kuin osasimme kuvitella, vaikka lähteiden määrä ei ollut kovin suuri. Materiaalia etsiessämme löysimme välillä oikeita kultasuonia. Niistä saimme ammentua paljon arvokasta tietoa työhömmе. Välillä kahlasimme useita sivuja papereita, joilla ei ollut merkitystä työmme kannalta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoituksenamme oli käyttää enemmänkin hyväksi eri koulujen toimintakertomuksia, mutta niiden saatavuus osoittautui hankalaksi. 1970-lukua ja sitä uudemmat toimintakertomukset olivat vielä saatavilla, mutta siitä vanhempia oli melko mahdoton löytää koulun

arkistoista. Meidät yllätti 1950-lukua vanhemmat tiedot, jotka olivat hyvin vähäisiä ja erittäin hankalasti saatavissa. Työmme tutkimuksellinen pääpaino oli 1970-luvun lopulta vuoteen 2008 saakka, koska tuolta ajalta etsimme suhteessa eniten materiaalia.

Tutkimuksen alussa meillä ei ollut kovinkaan paljon tietoa optisen alan koulutuksen kehittymisestä, mutta onneksi aikaa myöten tutkimuksen edetessä tietoisuutemme koulutukseen liittyvistä asioista kasvoi. Mielestämme saimme vastaukset niihin kysymyksiin, joihin halusimmekin. Esimerkkinä näistä kysymyksistä on muun muassa, miksi oppilaitokset muuttuivat nimiltään, miksi ja miten ylipäätään koulumuotoinen opetus syntyi ja millaisen tien koulutus on kulkenut mestari-kisälli – suhteesta ammattikorkeakouluun. Hieman enemmän lisätietoa eri koulujen oppiaineista ja tarkemmista määristä olisimme voineet vielä työssä käsitellä laajentamatta sitä liikaa.

Opinnäytetyömme varmasti jättää vielä jälkeensä avoimia kysymyksiä koulutuksen kehittymisestä. Tarkoituksenamme oli koota merkittävimmät koulutukseen liittyvät tapahtumat työhömmme, jossa mielestämme onnistuimme. Eri opintojen tarkempaa painottamista eri vuosina ja vuosikymmeninä voisi olla mielenkiintoista tutkia. Jätämme siis sen opinnäytetyön aiheideana nuoremmille kursseille. Lisäksi työssämme käsiteltävää optikkosormusta ja siihen liittyvää historiaa on vielä tutkimatta.

Työn kautta pystymme enemmän arvostamaan alan koulutuksen tämän hetkistä tilannetta. Opinnäytetyöprosessin jälkeen meidän on helpompi ymmärtää, kuinka monimutkainen tie on kuljettu, jotta nykyisin optikkokoulutus on ammattikorkeakoulussa. Oli myös ihailtavaa huomata, että osa alalla toimineista henkilöistä on omalla sitkeydellään ja periksi antamattomuudellaan vieneet koulutusta eteenpäin. Opinnäytetyötä tehdessämme tapasimme useita optisella alalla merkittäviä henkilöitä, jotka auliisti auttoivat meitä ponnistuksessamme. Opinnäytetyön kautta opimme lisää optisesta alasta kokonaisuudessaan.

LÄHTEET

- Ammattikorkeakoulujen hallinto, ohjaus ja rahoitus. Opetusministeriö. Verkkodokumentti. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/ammattikorkeakoulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoytus/?lang=fi>. Luettu 14.2.2009
- Arvola, Reijo – Differt, Kalevi – Lång, Eero 2008: Optikkoja, Optikko Killan jäseniä. Helsinki. Haastattelu. 25.6.2008
- Autio, Sari – Kataja-Peltomaa, Sari – Vuolanto Ville 2001: Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi. Tampere: Vastapaino.
- Gordin D. 1952: Oppikirja ja koulu. Optiikka – lehti (5) 1-2. 3-4.
- Helsingin sairaanhoito-oppilaitos, Valtion toimesta toteutettavan optikkokoulutuksen vaiheet. 15.11.1981
- Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, vuosikertomukset 1978–1979, 1979–1980
- Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitos, Valtion toimesta toteutettavan optikkokoulutuksen vaiheet. Muistio. 15.11.1981.
- Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen Johtokunnan pöytäkirjat 8.10.1987 ja 9.11.1987.
- Jalas, Aaro – Laakso, Mikko 2000: Instrumentarium – Ensimmäinen vuosisatamme 1900-2000. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jauhola, Esa 2007: Ylempi amk-tutkinto ja osaamisen kehittäminen. Tokem Verkkodokumentti. <[http://www.tokem.fi/haka/TIEDOSTOT/yAMK-artikkeliEJ%20\(2\).pdf](http://www.tokem.fi/haka/TIEDOSTOT/yAMK-artikkeliEJ%20(2).pdf)>. Luettu 14.2.2009.
- Konkola, Riitta 2004: Helsingin ammattikorkeakoulu oppimisenäkemyksen rakentuminen. Muistio 7.5.2004.
- Korja, Taru 1994: Kirje Helsingin terveydenhuolto-oppilaitoksen johtokunnalle.
- Korja, Taru 1996: Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen Optometrian koulutuksen neuvottelukunnan kokouksen muistio. 5.3.1996
- Korja, Taru 1998: Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitoksen Optometrian koulutuksen neuvottelukunnan kokouksen muistio. 6.2.1998.

- Korja, Taru – Liukkonen, Ilkka 2008: Optisen Alan Tiedotuskeskuksen toimitusjohtaja (Korja) ja Suomen Optikkoliikkeiden Liitto ry:n toimitusjohtaja (Liukkonen). Helsinki. Haastattelu. 15.9.2008.
- Lahti, Leila 2008: Entinen Helsingin IV sairaanhoito-oppilaitoksen (myöh. terveydenhuolto-oppilaitoksen) rehtori. Helsinki. Haastattelu 13.6.2008.
- Laitinen, Erkki 2008: Oulun ammattikorkeakoulun optometrian koulutusohjelman lehtori. Sähköpostikeskustelu 22.9.2008.
- Levander, A. 1954: Mikä on ammattienedistämislaitos? Optisenalan Keskusliitto ry. Optiikka –lehti. 7 (1-2) 25-28.
- Liukkonen, Ilkka 1978: Optikkokoulutuksen valintaperusteet muuttuvat koulunuudistuksen myötä. Visus 2. 18.
- Lång, Eero 1959: Optikkokoulutuksen uudelleen järjestely. Erikois-Optikko 2. 3-4.
- Mahkonen, Päivi 2008: Metropolia Ammattikorkeakoulu, Hakijan opas 2009 – Uutta osaamista. Painotalo Miktor.
- Meriö, Jaakko 1984: Kolme vuosikymmentä optikko-oppilaiden koulutusta. Optikko 6. Kirjapaino Tapo Oy. Helsinki. 4-8, 32.
- Ranta, Hannu (toim.) 1998: Opetustoimen lainsäädäntö. Ammattikorkeakouluopinnot. Kauppakaari Oyj. Helsinki
- Raustela, Lasse 1991: Kojemaakarista optikoksi – Suomen silmälasioptikkojen liitto ry:n 50-vuotisjuhla-julkaisu. Helsinki: Kirjapaino Tapo.
- Salo, Liisa 2008: Laaja asiantuntijuus omasta takaa – Rehtori Riitta Konkola. Focus – Metropolian asiakaslehti 1/2008. Helsinki.
- Sarkomaa, Sari 2007: Duaalimallia vahvistetaan kaikilla koulutusmalleilla. Opetusministeriö. Verkkodokumentti. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2007/09/Sarkomaa_duaalimallia_vahvistetaan_kaikilla_koulutusasteilla.html?lang=fi>. Luettu 14.2.2009
- Tessar. Wikipedia. Verkkodokumentti. <http://en.wikipedia.org/wiki/Zeiss_Tessar>. Luettu 14.2.2009.
- Värre, Juha 1978: OJO. Optikkojaoston oppilaskunta. Visus 2. Kirjapaino Tapo. Helsinki. 4-5.

Sosiaali- ja Terveysala

Vakiosopimus

Projektiin
Koulutushankkeeseen
Opinnäytetyöhön
Harjoitteluun

Apuvälinetekniikka	
Bioanalytiikka	
Ensihoito	
Fysioterapia	
Hammastekniikka	
Hoitotyö	
Jalkaterapia	
Optometria	X
Osteopatia	
Sosiaaliai	
Suun terveydenhoito	
Radiografia/ sädehoito	
Toimintaterapia	
SOTE:n yhteinen	
Liiketoiminta	

1. Sopijaosapuolet

Helsingin Ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja Terveysalan optometrian opiskelijat
Ria Helenius, 0600462 (so06k1) ja Eija Rahunen, 0503124 (so05s1)
sekä Optikko-Kilta ry, jossa yhteyshenkilönämme on Kalevi Differt (Tuohitie 16, 01820 Klaukkala p. 0400-700407)

ovat tehneet seuraavan sopimuksen.

2. Sopimuksen voimassaoloaika

Sopimus on voimassa ajanjakson 1.11.2007-31.12.2008

3. Toteutusaikataulu

Taustatietojen kerääminen tammikuusta -08 maaliskuulle -08.
Tutkimustietojen kerääminen haastattelujen avulla huhtikuussa -08, toukokuussa -08 ja kesäkuussa -08.
Opinnäytetyön kirjoitus on kesäkuusta syyskuulle -08.
Opinnäytetyö valmistuu lokakuussa -08 ja julkaistaan marraskuussa 2008

4. Toiminnan ohjaus ja valvonta

Kaarina Pirilä, KL, optometrian lehtori, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia
Juha Havukumpu, FM, optometrian lehtori, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia
Kalevi Differt Optikko-Kilta ry.

5. Sopimuksen tarkoitus

Tämän sopimuksen kohteena on opinnäytetyö. Opinnäytetyö käsittelee optikkokoulutuksen historiaa sekä optikkosormuksen tarinaa. Tarkoituksenamme on koota työhöemme tiedot koulutuksen kehittymisestä optikkokursseista ammattikorkeakouluksi ja tähän kehitykseen liittyvistä muutoksista sekä tuoda päivän valoon Optikkosormuksen katoava historia.

6. Toiminnan sisältö

Opinnäytetyön kirjallinen osuus on luonteeltaan historian tutkimus. Kirjallinen osuus koostuu vanhoista koulutuksen kehittämiseen liittyvistä kokouspöytäkirjoista sekä arkistoista saaduista tiedoista. Materiaalina käytämme lisäksi haastatteluista saatavia tietoja. Valmis tuotoksemme on yksiin kansiin koottu historiallinen tutkielma optikkokoulutuksen historiasta ja optikkosormuksesta. Tutkimusaineisto kerätään mm. teemahaastatteluna, kokouspöytäkirjoihin ja vanhoihin asiakirjoihin tutustumalla.

7. Kustannukset, palkkio ja suoritukset (opinnäytetöiden kohdalla on mainittava ilmaisten opintoviikkojen määrä, niiden käyttäjä ja aika)

Kukin osapuoli vastaa omista kustannuksistaan.

8. Tulosten hyödyntäminen ja käyttöoikeus

Optikko-Kilta ry saa käyttöoikeuden tuotokseen, opinnäytetyön tekijänoikeudet jäävät työn tekijöille.

*Helsingin Ammattikorkeakoulu edellyttää Helsingin Ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja Terveysala -nimen esille tuomista tuloksien julkaisemisen yhteydessä. Mahdollisuuksien mukaan toivotaan myös **stadia** -tunnuksen käyttöä julkisissa yhteyksissä.*

9. Force majeure

Sovitun tehtävän suorittamiseen varattua aikaa voidaan pidentää *force majeure* -luonteisten syiden perusteella.

10. Sopimuksen siirtäminen ja purkaminen

Sopimuksesta aiheutuvia velvollisuuksia ei voi siirtää kolmannelle osapuolelle ilman toisen osapuolen suostumusta. Toisella sopijaosapuolella on oikeus purkaa sopimus välittömästi, jos sopimuskumppani olennaisesti jättää täyttämättä sopimuksen määräykset. Työn suorittajalla on oikeus korvaukseen purkamishetken mennessä suoritetusta työstä, jos sopimus puretaan ja työn suorittaja ei ole syyppä sopimuksen purkamiseen. Sopimuksesta aiheutuneet erimielisyydet ratkaistaan Helsingin käräjäoikeudessa.

Helsingissä

pvm _____

koulutuspäällikkö Saija Flinkkilä
Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia
Sosiaali- ja terveysala
terveydenhuollon erityisalat, optometrian koulutusohjelma

pvm ja paikka: _____

Ria Helenius (0600462) so06k1

Eija Rahunen (0503124) so05s1

Sopimuksen täyttöhjeet

1. Sopijaosapuolet

Mainitaan sopimuksen tekijöiden nimet sekä koulutusohjelma, suuntautumisvaihtoehto ja vuosikurssi.

2. Sopimuksen voimassaoloaika.

Merkitään sopimuksen voimaantulopäivä ja päättymispäivä.

3. Toteutusaikataulu.

Ilmoitetaan, milloin tai missä järjestyksessä sopimuksessa mainittu toiminta toteutetaan. Tämän tulee tapahtua kohtaan 2 merkityn voimassaoloajan sisällä tai poikkeava toteutusaika tulee määritellä.

4. Toiminnan ohjaus ja valvonta

Sovitusta toiminnasta vastaava koulun edustaja, ohjausryhmä, opettaja tai muu koulun puolesta toimintaa valvova taho. Tähän kohtaan sopijaosapuolet voivat myös sopia koulun ulkopuolisen ohjausta ja valvontaa toteuttavan tahon.

5. Sopimuksen tarkoitus

Sopimuksen tarkoittama toiminto (kuten työharjoittelu), toiminnan erityinen kohde ja toiminnan tavoite.

6. Toiminnan sisältö

Toiminnan sisällön kuvaus ja toteuttamisessa käytetty metodi tai erityinen toteutustapa.

7. Kustannukset, palkkio ja suoritukset

Kustannuksista vastaavan tahon nimi tai korvauksen suorittaja, summa, milloin korvaus maksetaan. *Esimerkiksi: Sopijaosapuoli A maksaa mainitun summan x yhdessä erässä laskua vastaan työn hyväksymisen ja luovuttamisen jälkeen.*

8. Tulosten hyödyntäminen ja käyttöoikeus

Sopimukseen voidaan merkitä, että *työn teettäjä (ja maksaja)* saa käyttöoikeuden tuotokseen. Tässä kohdassa tätä käyttöoikeutta voidaan haluttaessa sopimustekstillä myös rajoittaa. Usein itse *työsuhde* jo sisältää oletuksen siitä, että tehty työ kuuluu työnantajalle, mutta esimerkiksi suurien innovaatioiden kohdalla tämä tilanne aiheuttaa ongelmia. Periaatteessa tekijänoikeuden omistaa aina työn tekijä ja oikeuden siirtymisestä sopivat työn tekijä ja työn teettäjä. Tähän liittyen tulisi huomioida tuotoksen hyödyntämiseen liittyvät näkökohdat. Tekijänoikeuden perusteella voidaan sopia tietty prosenttiosuus työn tekijälle tekijänpalkkiona tai (taloudellinen) tekijänoikeus voidaan sopia siirtyneeksi työn teettäjälle siitä maksettavan korvauksen kautta (=palkka/palkkio ...). Tähän kohtaan toivotaan lisättäväksi: *Helsingin Ammattikorkeakoulu edellyttää Helsingin Ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja Terveysala -nimen esille tuomista tulosten ja tuotoksien julkaisemisen yhteydessä. Mahdollisuuksien mukaan toivotaan myös stadia –tunnuksen käyttämistä.*

9. Force majeure

Sovitun tehtävän suorittamiseen varattua aikaa voidaan pidentää *force majeure* –luonteisten syiden perusteella.

10. Sopimuksen siirtäminen ja purkaminen

Esimerkiksi: Sopimuksesta aiheutuvia velvollisuuksia ei voi siirtää kolmannelle osapuolelle ilman toisen osapuolen suostumusta. Toisella sopijaosapuolella on oikeus purkaa sopimus välittömästi, jos sopimuskumppani olennaisesti jättää täyttämättä sopimuksen määräykset. Työn suorittajalla on oikeus korvaukseen purkamishetken mennessä suoritetusta työstä, jos sopimus puretaan ja työn suorittaja ei ole syyppää sopimuksen purkamiseen. Sopimuksesta aiheutuneet erimielisyydet ratkaistaan Helsingin käräjäoikeudessa.

11. Sopimuksesta tehdään aina kaksi samansisältöistä kappaletta, yksi kummallekin sopijaosapuolelle.

12. Sopimuksen allekirjoittajan on oltava Helsingin Ammattikorkeakoulun valtuuttama ja nimenkirjoitusoikeuden omaava henkilö.

Opinneytettöiden kyseessä ollessa opiskelijan allekirjoitus on toivottavaa.